

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут державного управління
Кафедра державного управління і місцевого самоврядування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеня магістра

студентки Холодової Марини Борисівни

академічної групи 281М-21з-1 ІДУ

спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

на тему: «Удосконалення механізмів взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин в Україні»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Маматова Т.В.			
розділів:				

Рецензент:				
------------	--	--	--	--

Нормоконтролер:	Вишневська О.В.			
-----------------	-----------------	--	--	--

Дніпро
2022

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи магістра на тему «Удосконалення механізмів взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин в Україні».

71 стор., 5 табл., 4 рис., 58 джерел.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ, ДЕРЖАВНИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ КАДАСТР, МЕХАНІЗМ, РЕГУЛЮВАННЯ, ВЗАЄМОДІЯ, ПРОГРАМА.

Об'єкт дослідження – процеси регулювання земельних відносин в Україні.

Предмет дослідження – процеси удосконалення механізмів взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин в Україні).

Мета дослідження – розроблення пропозицій щодо вдосконалення механізмів взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин в Україні (на прикладі Донецької області).

У першому розділі досліджуються нормативно-правові та організаційні засади розвитку механізмів взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин в Україні. Другий розділ присвячено дослідженню особливостей взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин Донецької області. У третьому надано пропозиції щодо вдосконалення Пропозиції щодо удосконалення механізмів взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин в Україні (на прикладі Донецької області).

Сфера практичного застосування результатів роботи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування.

ABSTRACT

Explanatory note of the master's degree qualification thesis on the topic «Improvement of public administration bodies' interaction mechanisms in the field of land relations' regulation in Ukraine».

71 pages, 4 figures, 5 tables, 58 sources.

PUBLIC ADMINISTRATION, LAND RELATIONS, STATE LAND
CASTRES, MECHANISM, REGULATION, INTERACTION, PROGRAM.

Object of research – the processes of regulation of land relations in Ukraine.

Subject of research – the processes of improving the mechanisms of interaction of public administration bodies in the field of regulation of land relations in Ukraine).

The purpose of research – to develop proposals for improving the mechanisms of interaction of public administration bodies in the field of land relations regulation in Ukraine (on the example of Donetsk region).

The first section examines the regulatory and organizational foundations of the development of the mechanisms of interaction of public administration bodies in the field of regulation of land relations in Ukraine. The second section is devoted to the study of the peculiarities of the interaction of public administration bodies in the field of regulation of land relations in the Donetsk region. In the third, proposals for improvement of the mechanisms of interaction of public administration bodies in the field of regulation of land relations in Ukraine (on the example of Donetsk region) are given.

Scope of practical application – bodies of state power, bodies of local self-government.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1.	
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	8
1.1. Нормативно-правові засади та механізми реалізації державної політики у сфері земельних відносин в Україні	8
1.2. Особливості регулювання земельних відносин в Україні під час дії воєнного стану	19
РОЗДІЛ 2	
ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН	30
2.1. Загальна характеристика Донецької області у контексті розвитку сфери регулювання земельних відносин	30
2.2. Дослідження нормативно-правових та організаційних особливостей функціонування Департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації	43
РОЗДІЛ 3	
ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВИКОРИСТАННЯ КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА (НА ПРИКЛАДІ СОЛОНЯНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ)	55
3.1. Обґрунтування пропозицій щодо відновлення доступу до Автоматизованої системи Державного земельного кадастру Донецької області, районів, громад	55
3.2. Пропозиції щодо взаємодії органів державного управління зі Збройним Силами України з питань використання для потреб оборони інженерно-технічних і фортифікаційних споруд	61
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72

ВСТУП

Земля стає все більш і більш цінним ресурсом для більшості народів на нашій планеті. Розвинені країни намагаються досягти не тільки показників економічного зростання, але й екологічної та соціальної безпеки, що, у свою чергу, пов'язана з раціональним та ефективним використанням земельних ресурсів [13].

Повномасштабна війна, розпочата російською федерацією 24 лютого 2022 р., назавжди змінила хід історії сучасної України. Ці події зачепили всі можливі сфери суспільства, не оминувши і земельні відносини. Земля в нашій державі є найбільшою цінністю, оскільки саме вона є вихідним фактором виробництва та запорукою економічного розвитку. З огляду на це в умовах воєнного стану врегулювання земельних відносин відіграє неабияку роль, тому що від цього залежить безпека не лише земельної та аграрної сфер, а й усієї країни в цілому [12].

У нормативно-правових актах України визначено та законодавчо закріплено низку принципів, що регулюють загальні засади та окремі аспекти земельних відносин, зокрема, непорушності права приватної власності на землю, включення землі в ринковий обіг, соціальної справедливості в перерозподілі земель, що перебувають у державній та комунальній власності, поєднання високої економічної ефективності та екологічної безпеки використання земель, узгодженості темпів і основних напрямів реформування земельних відносин та відносин в аграрному секторі економіки [1].

Різні аспекти публічного управління у сфері врегулювання земельних відносин в Україні досліджували В. Анрейцев, І. Базарко, Н. Байстрюченко, С. Бізікан, А. Бойко, Л. Бойко, В. Боклаг, О. Гнаткович, О. Гузій, О. Гулько, Г. Дудич, О. Євграфов, Л. Заставнюк, Т. Кашталян, В. Коваленко, В. Малоокій, Л. Мілімко, А. Мірошніченко, Р. Марусенко, І. Новаковська,

В. Носік, В. Пересоляк, О. Петрука, А. Помазана-Пономаренко, П. Пресіча, Т. Прокопович, О. Скидан, В. Сташенко, О. Степенко, В. Строкань, Т. Титаренко, П. Халімон, В. Циплухін, О. Чеботарьов, О. Шапоренко, К. Шерстюков, О. Шкуропат, М. Шульга, М. Щурик та інші.

Донецька область має надзвичайно велику чисельність викликів та загроз. Із травня 2014 року на території області триває збройний конфлікт. Наслідком цього стала окупація частини території регіону. Із початком повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року ця частка збільшилася. У вересні-жовтні 2022 року сили оборони України, розвиваючи вдалий наступ на півдні Харківщини, звільнили близько 10 % території Донецької області разом з містами Святогірськ та Лиман. Саме в умовах зазначених викликів управління земельних відносин та цифрової трансформації департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації продовжує реалізацію процесів вдосконалення механізмів взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси регулювання земельних відносин в Україні.

Предмет дослідження – процеси удосконалення механізмів взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин в Україні).

Метою роботи є розроблення пропозицій щодо вдосконалення механізмів взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин в Україні (на прикладі Донецької області).

Зазначена мета зумовлює постановку та виконання наступних завдань:

– схарактеризувати нормативно-правові засади та механізми реалізації державної політики у сфері земельних відносин в Україні;

– визначити особливості регулювання земельних відносин в Україні під час дії воєнного стану;

- надати загальну характеристику Донецької області у контексті розвитку сфери регулювання земельних відносин;
- схарактеризувати нормативно-правові та організаційні особливості функціонування Департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації;
- обґрунтувати пропозицій щодо відновлення доступу до Автоматизованої системи Державного земельного кадастру Донецької області, районів, громад;
- розробити пропозиції щодо взаємодії органів державного управління зі Збройним Силами України з питань використання для потреб оборони інженерно-технічних і фортифікаційних споруд.

Методологічною основою магістерської роботи є системний підхід, що використовується для вирішення більшості завдань дослідження. За допомогою аналітичного методу здійснено відбір наукової та нормативно-правової інформації за темою дослідження. Методи формалізації інформації використані у процесі дослідження наявних проблем у сфері управління комунальним майном в Україні і розроблення пропозицій щодо вдосконалення механізмів взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин в Україні.

Теоретичною та інформаційною базою дослідження слугували наукові праці предметної сфери дослідження, стратегічні документи та нормативно-правові акти різних рівнів публічного управління.

Результати дослідження можуть бути застосовані в діяльності органів державного управління та органів місцевого самоврядування у сфері регулювання земельних відносин.

РОЗДІЛ 1

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ, МЕТОДИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНИМ МАЙНОМ В УКРАЇНІ

1.1. Нормативно-правові засади та механізми реалізації державної політики у сфері земельних відносин в Україні

Згідно з Конституцією України [14] територіальний устрій держави гарантується на засадах єдності, цілісності її території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів. Земельні ресурси в межах держави є територіальною основою її суверенітету. Значним поштовхом для прискореного розвитку як загальнодержавного, так і регіонального управління земельними ресурсами стало створення в незалежній Україні спеціального уповноваженого державного органу по земельних ресурсах – Держгеокадастру України [4], а також прийняття Законів України «Про землеустрій» [42], «Про охорону земель» [47], «Про державний контроль за використанням та охороною земель» [27], «Про оцінку земель» [48], Земельний кодекс України [11] та низки інших законодавчих актів. Це суттєво вплинуло на структуру і зміст управління в галузі використання і охорони земельних ресурсів у ринкових умовах.

Відповідно до Конституції України [14] єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України, а вищим органом у системі органів виконавчої влади є Кабінет Міністрів. Якщо Верховна Рада визначає державну політику в галузі використання і охорони земель, то Кабінету Міністрів належить її реалізація. Крім цього, уряд виступає як суб'єкт розпорядження землями державної власності, що має також право на викуп земельних ділянок в інших власників для суспільних потреб.

Відповідно до ст. 140 Конституції України [14] обласні ради є органом місцевого самоврядування, що представляють інтереси відповідних територіальних громад на території області, до повноважень яких належить вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин. Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст разом з обласними є районні ради. Органи місцевого самоврядування виконують управлінські функції у сфері земельних відносин відповідно до статей 8-12 Земельного кодексу України [11], Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року (з відповідними змінами) [43].

А. Мірошніченко, аналізуючи цю проблематику, робить слушний висновок, що управління в галузі земельних відносин доцільно визначати як діяльність із використанням державного владного примусу, спрямовану на забезпечення раціонального використання, охорону та відтворення [17]. Повноваження сільських, селищних, міських рад у галузі регулювання земельних відносин поділяються на декілька груп. Здійснюючи управлінські функції щодо охорони і раціонального використання земель, рада організовує землеустрій, здійснює контроль за використанням земель, інформує населення про стан і рух земельних ресурсів тощо.

Виконавчу владу здійснюють місцеві державні адміністрації, які вирішують питання використання землі, природних ресурсів та охорони довкілля. Інші земельні функції державних адміністрацій присвячені управлінню земельним фондом на певній території: координації землеустрою, діяльності державних органів земельних ресурсів, державному контролю за використанням та охороною земель тощо.

У роботі [17] А. Мірошніченко зазначається, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності українського

народу. Від імені українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією. Кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону. Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби.

Наступним по рангу, як вказує В. Малоокій, є кодифікований документ Земельний кодекс України [11], якому присвячено цілий розділ VII «Управління в галузі використання і охорони земель». Так, ст. 12 Земельного кодексу України визначає повноваження сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів у галузі земельних відносин. В ній зазначається, що взаємодія суб'єктів управління місцевих органів влади та суспільства є основою успіху щодо реалізації законодавчої та нормативно-правової бази у сфері управління земельними ресурсами. Закон України «Про землеустрій» [42] визначає правові та організаційні основи діяльності у сфері землеустрою. Він спрямований на регулювання відносин, які виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами із забезпечення сталого розвитку землекористування.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [43] визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Так, гл. 1 закону визначає повноваження сільських, селищних, міських рад, а ст. 26 – виключну компетенцію сільських, селищних, міських рад, де зазначено, що:

1. Виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради

вирішуються такі питання: 1) прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку; 2) вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин; 3) затвердження ставок земельного податку відповідно до Податкового кодексу України;

2. Виключно на пленарних засіданнях міських рад (міст ыз районним поділом), крім питань, зазначених у частині першій цієї статті, вирішуються такі питання: 1) визначення обсягу і меж повноважень, які здійснюють районні у містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи в інтересах територіальних громад районів у містах; 2) встановлення нормативів централізації коштів від земельного податку на спеціальних бюджетних рахунках районів міста. Закон України «Про охорону земель

Закон України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 р. № 1378-IV [48] визначає правові засади проведення оцінки земель, професійної оціночної діяльності у сфері оцінки земель в Україні. Він спрямований на регулювання відносин, пов'язаних із процесом оцінки земель, забезпеченням проведення оцінки земель з метою захисту законних інтересів держави та інших суб'єктів правовідносин у питаннях оцінки земель, інформаційного забезпечення оподаткування та ринку земель.

Закон України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» від 27.06.2015 р. [50] визначає організаційні та правові засади виділення власникам земельних часток (паїв) земельних ділянок у натурі (на місцевості) із земель, що належали колективним сільськогосподарським підприємствам, сільськогосподарським кооперативам, сільськогосподарським акціонерним товариствам на праві колективної власності, а також порядок обміну цими земельними ділянками. При цьому сільські, селищні, міські ради приймають рішення щодо виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) у межах населених пунктів, а районні

державні адміністрації – за їх межами.

Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» [27] визначає правові, економічні та соціальні основи організації здійснення державного контролю за використанням та охороною земель. Він спрямований на забезпечення раціонального використання і відтворення природних ресурсів та охорону довкілля.

Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [28] регулює відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад. Якщо до складу об'єднаної територіальної громади увійшла територіальна громада (територіальні громади), розташована на території суміжного району, розширенню підлягають межі району, на території якого розташований адміністративний центр утвореної об'єднаної територіальної громади. У такому разі проект землеустрою щодо встановлення (зміни) меж району розробляється відповідно до постанови Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, розпорядження голови обласної державної адміністрації.

Закон України від 19 жовтня 2022 року № 2698-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» [22] набув чинності 19.11.2022 р. Метою зазначеного Закону є відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення, яка існувала до запровадження воєнного стану, підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері охорони земель, врегулювання процедури внесення відомостей про якісні характеристики угідь, заходи щодо охорони земель і ґрунтів, обмеження у використанні земель до Державного земельного кадастру.

Законом встановлюються зміни, зокрема:

– громадяни та юридичні особи, які одержали право постійного користування земельними ділянками державної та комунальної власності, але відповідно до Земельного кодексу України не можуть бути суб'єктами такого права, можуть викупити такі земельні ділянки із розстроченням платежу або отримати їх в оренду із визначеними умовами таких договорів;

– здійснення внесення до Державного земельного кадастру відомостей про якісні характеристики угідь, заходи щодо охорони земель і ґрунтів, обмеження у використанні земель;

– щодо створення та функціонування Державного картографо-геодезичного фонду України;

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру повідомляє, що відновлюється:

– проведення земельних торгів щодо прав оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності; державна реєстрація прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення;

– безоплатна приватизація земельних ділянок, на яких розташовані будівлі, споруди, що перебувають у приватній власності, а також земельних ділянок, які передані громадянам у користування до набрання чинності Земельним кодексом України;

– передача в оренду земель сільськогосподарського призначення більш ніж на 1 рік, окрім випадків коли функціонування Державного земельного кадастру призупинено на всій території України [4].

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру повідомляє, що скасовується:

– необхідність відшкодування втрат сільськогосподарського призначення у разі зміни цільового призначення земельних ділянок сільськогосподарського призначення;

– надання спецдозволів Службою Безпеки України на проведення топографо-геодезичних (польових) робіт [4].

Розглянемо підходи до визначення та надамо характеристики механізмів реалізації державної політики у сфері земельних відносин в Україні.

Як зазначають Т. Кашталян і А. Помазана-Пономаренко, основна мета земельного адміністрування – це створення і функціонування системи земельних відносин і землекористування, що дає змогу за підтримки високого рівня екологічних і соціальних умов життя для сучасного та майбутнього поколінь не тільки отримати максимальну економічну вигоду, але й забезпечити стійкий соціально-економічний розвиток держави, її регіонів та суспільства, яке проживає в них [13].

Виважене земельне адміністрування має особливе значення для сталого розвитку [52; 55]. В останні десятиліття світові «драйвери» сталого розвитку, глобалізації, урбанізації, економічних реформ і технологій впливають на розроблення різноманітних методів і моделей земельного адміністрування, що використовуються державними інституціями. Акцентуючи увагу на цій специфіці, може бути аргументовано, що головна мета діяльності всіх інститутів у сфері земельних відносин – це забезпечення сталого розвитку та захист інтересів особистості, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх викликів і загроз. Земельне адміністрування приводять у рух відповідні механізми. Відповідно до загального концепту публічного та державного управління серед них варто виокремлювати, насамперед, правовий, організаційно-інституційний і економічний [13].

На думку А. Бойко, представлення інструментального арсеналу механізмів державного управління формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин доцільно здійснювати за функціональною їх класифікацією (табл. 1.1) [1].

Таблиця 1.1

Функціональна класифікація механізмів державного управління формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин

Механізм	Характеристика
Правовий механізм	Спрямований на врегулювання земельних відносин в частині володіння, розпорядження, користування земельними ресурсами, шляхом здійснення правоохоронної, правозахисної, судової функцій, встановлення і законодавчого закріплення правових норм врегулювання управлінських процесів із застосуванням законодавчо-правових (закони, постанови, укази) та нормативно-адміністративних (розпорядження, рішення, накази, інструкції, правила, положення, договори) інструментів
Економічний механізм	Передбачає врегулювання процесів створення, розподілу, привласнення та вилучення доходів від використання земельних ресурсів відповідно до прав власності на землю, стимулювання щодо раціонального використання земельних ресурсів, відновлення та їх збереження
Фінансовий механізм	Спрямований на забезпечення якісної економічної діяльності суб'єктів господарювання, в першу чергу, сільгоспвиробників, підтримку та розвиток водного та лісового господарств, рекреаційних земельних ресурсів, ефективного землекористування в усіх галузях економіки країни, захисту та охорони земельних ресурсів шляхом широкого використання інструментів бюджетування, адресної фінансової допомоги, субсидій, дотацій, пільгового кредитування та оподаткування, накладення фінансових санкцій
Адміністративний механізм	Передбачає визначення меж повноважень, функцій, напрямів діяльності, сфер відповідальності між суб'єктами земельних відносин, врегулювання та координацію взаємодії між органами державної виконавчої, законодавчої та судової гілок влади, місцевого самоврядування, громадськими інституціями та юридичними і фізичними особами
Організаційний механізм	Спрямований на визначення інституціональної структури системи державного управління в сфері земельних відносин, внутрішньо-організаційної системи галузевих і територіальних органів управління, а також впорядкування управлінських процесів в частині їх процедурної організації службових взаємовідносин шляхом застосування інструментів владного впливу керівника на підлеглих, владної мотивації, переконання, примусу з метою належного виконання посадовими особами покладених на них функціональних обов'язків та реалізації владних повноважень
Інформаційний механізм	Спрямований в першу чергу на інформування суспільства щодо результатів реалізації державної політики в сфері земельних відносин, діяльності органів державної виконавчої влади шляхом використання інструментів засобів масової інформації, комп'ютерних електронних мереж в частині оприлюднення наказів щодо розпорядженнями землями, змін у земельному законодавстві, винесення на громадське обговорення проектів та нормативно-правових актів в сфері земельних відносин, проведення консультацій із громадськістю,

	забезпечення можливості електронного звернення громадян і повідомлення про корупційні злочини в сфері земельних відносин з боку посадових осіб тощо
Соціальний механізм	Передбачає забезпечення реалізації балансу суспільних інтересів в сфері земельних відносин, гарантування реалізації інтересів держави, суспільства, юридичних та фізичних осіб без порушення їх конституційно гарантованих прав і свобод, і який реалізується шляхом дослідження інтенсивності, спрямованості, напруженості соціальних процесів у сфері земельних відносин, оцінки якості реалізації державної політики щодо задоволення суспільних потреб щодо володіння, користування та розпорядження земельними ресурсами
Мотиваційний механізм	Спрямований на формування в кадрового корпусу органів державної виконавчої влади, виконавчих органів місцевого самоврядування ціннісних установок та переконань щодо підвищення професійної компетентності, розвитку ініціативності у вирішенні поставлених завдань, креативності, творчості, прагнення оволодіння інноваційними технологіями управління, постійного самовдосконалення та навчання шляхом використання інструментів стимулювання через оплату праці, наданні пільг в оподаткуванні доходів фізичних осіб, матеріальній допомозі, преміювання, компенсаційних виплат, виділення коштів на вирішення соціальних проблем пов'язаних із придбанням житла, оздоровлення і відпочинку, встановлення надбавок за інтенсивність праці, трудовий стаж, особливі заслуги тощо
Психологічний механізм	Полягає у врахуванні індивідуальних морально-етичних якостей державних службовців під час їх призначення на відповідні посади, психологічної стійкості до стресів, здатності протидіяти негативним факторам впливу, витримувати значні психоемоційні навантаження під час проходження державної служби де провідними інструментами виступають нейролінгвістичне програмування, психогігієна, застосування концептуальних положень конфліктології тощо
Системно-аналітичний механізм	Є провідним у процесах розробки та формування державної політики в сфері земельних відносин, який відображає технологічну сутність прийняття управлінських рішень на стратегічному рівні управління, основним завданням якого є формування довгострокової політики держави в сфері земельних відносин
Програмно-цільовий механізм	Є сукупністю методичних прийомів, способів, технологій відображення та систематизації програми дій із чітким визначенням цільових установок та завдань, стандартів, норм і нормативів, розподілу наявних ресурсів, послідовності розгортання етапів реалізації програмних заходів із їх часовою узгодженістю, розмежуванням функціональних завдань між виконавцями тощо.

Джерело: за матеріалами [1].

Економічний механізм передбачає застосування інструментів квотування, ліцензування, патентування, реєстрації та обліку, які здійснюють

безпосередній адміністративний вплив на діяльність суб'єктів земельних відносин, що обумовлює їх економічну поведінку відповідно до владних заборон та дозволів. Важливою інструментальною складовою даного механізму є врегулювання процесу ціноутворення на земельні ресурси шляхом проведення їх грошової оцінки, формування ринку землі, тарифікація та встановлення економічних цільових пріоритетів використання земельних ресурсів, створення системи земельних аукціонів;

Важливою складовою фінансового механізму є фіскальні інструменти, які передбачають встановлення розміру податків на прибуток, додану вартість, податку на землю, рентних платежів інших обов'язкових платежів та зборів. Фінансовий механізм утворюють також інструменти фінансового інвестування, лізингу, відшкодування втрат пов'язаних із вилученням та консервацією деградованих земель із процесу сільськогосподарського виробництва тощо;

Відповідно до основних напрямів діяльності і функцій органів державної виконавчої влади інструментами адміністративного механізму є: ведення кадастру і реєстрації земельних ресурсів, геодезія і картографія земельних ресурсів, надання адміністративних послуг, здійснення землеустрою та охорони земель, проведення державної експертизи в галузі земельних відносин, сертифікація та розпорядження землями сільськогосподарського призначення державної власності, дозвільний та контрольний інструменти, моніторинг використання та стану земельних ресурсів;

Провідними інструментами соціального механізму виступають: експертні оцінки, соціологічні опитування, анкетування тощо.

Системно-аналітичний механізм є, по суті, комплексною системою взаємопов'язаних алгоритмів діагностики та оцінки поточного стану розвитку сфери земельних відносин, визначення основних проблем, формування групи інформативних критеріїв про стан суб'єкта та об'єкта управління, визначення основних цілей і завдань політики, вибору адекватних механізмів розвитку

сфери, прогнозування сценаріїв розвитку керованої системи внаслідок застосовуваних управлінських впливів, предметне визначення цільових кількісно-якісних ознак розвитку системи внаслідок реалізації технологічних програм управлінського впливу, налагодження дієвої системи моніторингу і контролю, зворотних зв'язків аналізу поточних змін з метою внесення своєчасних коректив до змісту програмних заходів. Системний, ситуаційний підходи є науково-методологічною основою системно-аналітичного механізму в якому основними інструментами виступають: методи експертних оцінок, метод сценаріїв, оцінювання кількісних показників за номінальною, ранговою, метричними шкалами, метод Делфі та фокус-груп, методи математичної статистики – екстраполяція (трендовий метод), кореляційний, регресійний, факторний, кластерний, дисперсійний аналізи, різноманітні виробничі функції, метод шість сигм, метод блок-схем тощо.

Програмно-цільовий механізм відображає дорожню карту реалізації державної політики в сфері земельних відносин, яка за змістом може відображати стратегічні, тактичні, оперативні, поточні цілі та завдання. Основними інструментами є балансове, нормативне, індикативне, календарне планування, із відображенням основних результатів у концепціях, стратегіях розвитку сфери земельних відносин, державних цільових програмах, проектах, річних планах, регіональних програмах, поточних планах дій щодо сукупності вони утворюють складну технологічну систему, яка функціонально спрямована на вирішення завдань проектування, прогнозування, практичну реалізацію низки завдань щодо розвитку сфери земельних відносин в Україні, визначає технологічний зміст управлінської діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування щодо забезпечення реалізації інтересів держави, суспільства, юридичних та фізичних осіб в процесах володіння, користування та розпорядження земельних ресурсами, яка визначальною мірою інструментально забезпечує ефективність і якість процесів формування і реалізації цілей і завдань державної політики у даній сфері.

Таки чином, на думку А. Бойко [1], у сукупності зазначені механізми утворюють складну технологічну систему, яка функціонально спрямована на вирішення завдань проектування, прогнозування, практичну реалізацію низки завдань щодо розвитку сфери земельних відносин в Україні, визначає технологічний зміст управлінської діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування щодо забезпечення реалізації інтересів держави, суспільства, юридичних та фізичних осіб в процесах володіння, користування та розпорядження земельних ресурсами, яка визначальною мірою інструментально забезпечує ефективність і якість процесів формування і реалізації цілей і завдань державної політики у даній сфері.

1.2. Особливості регулювання земельних відносин в Україні під час дії воєнного стану

Повномасштабна війна, розпочата російською федерацією 24 лютого 2022 р., назавжди змінила хід історії сучасної України. Ці події зачепили всі можливі сфери суспільства, не оминувши і земельні відносини. Земля в нашій державі є найбільшою цінністю, оскільки саме вона є вихідним фактором виробництва та запорукою економічного розвитку. З огляду на це в умовах воєнного стану врегулювання земельних відносин відіграє неабияку роль, тому що від цього залежить безпека не лише земельної та аграрної сфер, а й усієї країни в цілому [12].

Н. Муравська зазначає, що зі старту ринку землі в липні 2021 року до початку війни було укладено близько 100 000 договорів купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення [18]. Після 24.02.2022 р. така динаміка фактично звелась до нуля. Дійсно, ключовими елементами процедури оформлення договору купівлі-продажу земельної ділянки сільськогосподарського призначення є функціонування державних інформаційних систем, зокрема Державного реєстру речових прав на

нерухоме майно (далі – ДРРПНМ) [5] та Державного земельного кадастру (далі – ДЗК) [23]. Без їх одночасного функціонування посвідчення договорів купівлі-продажу земельних ділянок та, відповідно, реєстрація права власності неможливі.

Із запровадженням воєнного стану роботу всіх інформаційних систем задля безпеки було припинено, проте зараз їх функціонування поступово починають відновлювати. Наразі Постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 р. № 480 фактично відновлено роботу ДРРПНМ, проте з певними обмеженнями. Зокрема, посвідчувати низку договорів, до яких належать і договори купівлі-продажу земельних ділянок, дозволено виключно тим нотаріусам, яких включено до затвердженого Міністерством юстиції України Переліку нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна.

Поряд із цим ситуація щодо функціонування ДЗК поки що залишається незмінною, проте законодавець установив передумови для відновлення його роботи. Зокрема, новоприйнятий Закон № 2698-IX [22] передбачає, що Міністерству аграрної політики та продовольства України (далі – Мінагрополітики) [16], за погодженням із Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру [4], надано повноваження приймати рішення про відновлення або подальше призупинення функціонування ДЗК. Водночас порядок ведення ДЗК може встановлювати обмеження щодо повноважень державних кадастрових реєстраторів, а також визначати інші особливості його ведення.

На думку Н. Муравської, поки рішення Мінагрополітики не прийняло, невідомо, які особливості користування та порядок доступу до ДЗК будуть визначені на час дії воєнного стану. Отже, наразі експерти констатують, що ринок землі сільськогосподарського призначення поставлено на паузу [18].

Уведення воєнного стану в Україні призвело й до змін в земельному законодавстві, а саме Земельному Кодексі України [11]. Так, після прийняття

Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» [24] було введено ряд особливостей в регулюванні земельних відносин, а саме:

– договори оренди земельних ділянок, суборенди, емфітевзису, суперфіцію, земельного сервітуту, строк користування земельними ділянками щодо яких закінчився після введення воєнного стану, вважаються поновленими на один рік автоматично (без прийняття додаткових рішень, укладення угод та обов'язку державної реєстрації в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно);

– передача в оренду земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва здійснювалася на термін до одного року, без проведення електронного аукціону, без обов'язку здійснення державної реєстрації такого правочину в Державному реєстрі речових прав, договір оренди укладався лише в електронній формі та посвідчувався кваліфікованим електронним підписом. Реєстрацію такого правочину здійснює районна військова адміністрація. Формування земельної ділянки здійснювалося без внесення відомостей до Державного земельного кадастру.

В свою чергу, орендар такої земельної ділянки не має права на: поновлення договору оренди на новий термін, передачу земельної ділянки в суборенду, встановлення земельного сервітуту, зміну цільового призначення земельної ділянки, закладення багаторічних насаджень, переважне право на купівлю орендованої земельної ділянки у разі її продажу, поділ чи об'єднання земельної ділянки.

Крім того, чинним земельним законодавством на період дії воєнного стану (Земельний Кодекс України, розділ X Перехідних положень [11]) надано можливість передавати землі комунальної власності у користування без проведення торгів: для розміщення евакуйованих виробничих потужностей підприємств, будівництва мереж електропостачання,

газорозподільних, водопровідних, теплопровідних, каналізаційних мереж, електронних комунікаційних мереж, об'єктів магістральних газопроводів.

В свою чергу, в період дії воєнного стану заборонено безоплатну передачу земель комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої безоплатної передачі та розроблення такої документації. Така норма закону призвела до «тіньового» використання земель комунальної власності, оскільки фактично земельна ділянка використовується, але земельний податок не сплачується так, як підставою для нарахування земельного податку є документ, який посвідчує право власності на таку земельну ділянку.

Відповідно до статті 123 Закону України «Про Державний земельний кадастр» [26] надання земельних ділянок державної або комунальної власності у користування здійснюється, зокрема органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування.

Рішення зазначених органів приймається на підставі проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок у разі:

- надання земельної ділянки із зміною її цільового призначення;
- формування нової земельної ділянки (крім поділу та об'єднання).

Надання у користування земельної ділянки, зареєстрованої в Державному земельному кадастрі відповідно до Закону України «Про Державний земельний кадастр» [26], право власності на яку зареєстровано у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, без зміни її меж та цільового призначення здійснюється без складення документації із землеустрою.

Надання у користування земельної ділянки в інших випадках здійснюється на підставі технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості).

Відповідно до частини шість статті 79-1 Земельного кодексу України

[11] формування земельних ділянок шляхом поділу та об'єднання раніше сформованих земельних ділянок, які перебувають у власності або користуванні, без зміни їх цільового призначення здійснюються за технічною документацією із землеустрою щодо поділу та об'єднання земельних ділянок.

Поділ, об'єднання земельної ділянки, що перебуває у заставі, здійснюється за згодою землекористувача, заставодержателя. Поділ, об'єднання земельної ділянки, що перебуває у користуванні, здійснюється за згодою землекористувача, заставодержателя. Справжність підпису на такій згоді засвідчується нотаріально.

Земельні ділянки можуть бути об'єднані, якщо вони мають однакове цільове призначення. У разі поділу земельної ділянки, об'єднання земельних ділянок сформовані земельні ділянки зберігають своє цільове призначення.

Повноваження органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо передачі земельних ділянок у власність або у користування визначено статтею 122 Земельного кодексу України [11]. Відповідно до частини першої цієї статті сільські, селищні, міські ради передають земельні ділянки у власність або у користування із земель комунальної власності відповідних територіальних громад для всіх потреб.

Частиною п'ятою статті 122 Земельного кодексу України [11] встановлено, що обласні державні адміністрації на їхній території передають земельні ділянки із земель державної власності, крім випадків, визначених частинами третьою, четвертою і восьмою цієї статті, у власність або у користування у межах міст обласного значення та за межами населених пунктів, а також земельні ділянки, що не входять до складу певного району, або у випадках, коли районна державна адміністрація не утворена, для всіх потреб.

Згідно з пунктом 24 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України [11] з 27 травня 2021 року землями комунальної власності територіальних громад вважаються всі землі державної власності,

розташовані за межами населених пунктів у межах таких територіальних громад, крім земель:

– що використовуються органами державної влади, державними підприємствами, установами, організаціями на праві постійного користування (у тому числі земельних ділянок, що перебувають у постійному користуванні державних лісогосподарських підприємств, та земель водного фонду, що перебувають у постійному користуванні державних водогосподарських підприємств, установ, організацій, Національної академії наук України, національних галузевих академій наук);

– оборони;

– природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення в межах об'єктів і територій природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, лісогосподарського призначення;

– зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи;

– під будівлями, спорудами, іншими об'єктами нерухомого майна державної власності;

– під об'єктами інженерної інфраструктури загальнодержавних та міжгосподарських меліоративних систем державної власності;

– визначених у наданих до набрання чинності цим пунктом дозволах на розроблення проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок, наданих органами виконавчої влади з метою передачі земельних ділянок у постійне користування державним установам природно-заповідного фонду, державним лісогосподарським та водогосподарським підприємствам, установам та організаціям, якщо рішення зазначених органів не прийняті.

З дня набрання чинності цим пунктом до державної реєстрації права комунальної власності на земельні ділянки державної власності, що передаються у комунальну власність територіальних громад, органи

виконавчої влади, що здійснювали розпорядження такими земельними ділянками, не мають права здійснювати розпорядження ними.

Згідно із статтею 123 Земельного кодексу України [11] особа, зацікавлена в одержанні у користування земельної ділянки із земель державної або комунальної власності за проектом землеустрою щодо її відведення, звертається з клопотанням про надання дозволу на його розробку до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, які відповідно до повноважень, визначених статтею 122 цього Кодексу, передають у власність або користування такі земельні ділянки.

У клопотанні зазначаються орієнтовний розмір земельної ділянки та її цільове призначення. До клопотання додаються графічні матеріали, на яких зазначено бажане місце розташування та розмір земельної ділянки, письмова згода землекористувача, засвідчена нотаріально (у разі вилучення земельної ділянки).

Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки розробляється в порядку, встановленому Законом України «Про землеустрій» [42], та затверджуються в порядку, встановленому статтею 186 Земельного кодексу України [11].

Замовниками документації із землеустрою можуть бути органи державної влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, землевласники і землекористувачі, а також інші юридичні та фізичні особи.

Виконавцями є юридичні особи, що володіють необхідним технічним і технологічним забезпеченням та у складі яких працює за основним місцем роботи сертифікований інженер-землевпорядник, який є відповідальним за якість робіт із землеустрою та фізичні особи - підприємці, які володіють необхідним технічним і технологічним забезпеченням та є сертифікованими інженерами-землевпорядниками, відповідальними за якість робіт із

землеустрою.

Відповідно до абзацу першого частини першої статті 67 Закону України «Про землеустрій» [42] фінансування робіт із землеустрою здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, коштів юридичних осіб, громадян та інших джерел, не заборонених законом.

Згідно з вимогами частин 9-10 статті 79-1 Земельного кодексу України [11] земельна ділянка може бути об'єктом цивільних прав виключно з моменту її формування (крім випадків суборенди, сервітуту щодо частин земельних ділянок) та державної реєстрації права власності на неї.

Державна реєстрація речових прав на земельні ділянки здійснюється після державної реєстрації земельних ділянок у Державному земельному кадастрі згідно з Порядком ведення Державного земельного кадастру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051 [34].

Крім того, згідно з частиною три статті 20 Земельного кодексу України категорія земель та вид цільового призначення земельної ділянки визначаються в межах відповідного виду функціонального призначення території, передбаченого затвердженим комплексним планом просторового розвитку території територіальної громади або генеральним планом населеного пункту.

Встановлення цільового призначення земельної ділянки може здійснюватися без додержання вимог, передбачених абзацом першим цієї частини, зокрема, у разі передачі земельної ділянки державної, комунальної власності відповідно до частини третьої статті 24 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» [51].

Відповідно до статті 92 Земельного кодексу України [11] право постійного користування земельною ділянкою – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або

комунальній власності, без встановлення строку.

Права постійного користування земельною ділянкою із земель державної та комунальної власності набувають, зокрема, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, що належать до державної та комунальної власності.

Окремо звертаємо увагу, що законами України від 24 березня 2022 року № 2145-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» [24] та від 12 травня 2022 року № 2247-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» [23], якими доповнено розділ X «Перехідні положення» Земельного кодексу України [11] пунктами 27 і 28, встановлені суттєві особливості у регулюванні земельних відносин під час дії воєнного стану.

Так, відповідно до підпункту 12 пункту 27 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України [11] центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин, забезпечує відновлення функціонування Державного земельного кадастру з урахуванням постанови Кабінету Міністрів України від 07 травня 2022 р. № 564 «Деякі питання ведення та функціонування Державного земельного кадастру в умовах воєнного стану» [8] (далі – Постанова).

Пунктом 1 Постанови встановлено, що в умовах воєнного стану в Україні та протягом одного місяця з дня його припинення чи скасування внесення до Державного земельного кадастру відомостей (змін до них) про об'єкти Державного земельного кадастру та користування такими відомостями, зокрема шляхом доступу до Державного земельного кадастру, оприлюднення відомостей Державного земельного кадастру, зокрема через

Публічну кадастрову карту, що є частиною програмного забезпечення Державного земельного кадастру, забезпечується з урахуванням, зокрема, такої особливості: внесення відомостей (змін до них) до Державного земельного кадастру та надання відомостей про об'єкти Державного земельного кадастру здійснюються виключно державними кадастровими реєстраторами Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру та її територіальних органів, включеними до переліку державних кадастрових реєстраторів, які в умовах воєнного стану здійснюють визначені Законом України «Про Державний земельний кадастр» [26] повноваження, який затверджується Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру за погодженням з Міністерством аграрної політики та продовольства. Перелік може передбачати обмеження (умови) прийняття включеними до нього державними кадастровими реєстраторами рішень про внесення відомостей (змін до них) до Державного земельного кадастру, надання таких відомостей, а також відмову у внесенні або наданні відомостей, здійснення інших повноважень, визначених Законом України «Про Державний земельний кадастр». Відповідні повноваження можуть здійснюватися державними кадастровими реєстраторами у межах адміністративно-територіальних одиниць, не включених до переліку адміністративно-територіальних одиниць, затвердженого Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру відповідно до підпункту 1 пункту 2 цієї постанови.

Пунктом 2 зазначеної Постанови встановлено, що протягом воєнного стану в Україні та одного місяця з дня його припинення або скасування припиняється доступ користувачів до Державного земельного кадастру в межах адміністративно-територіальних одиниць, перелік яких затверджується Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру за погодженням з Міністерством аграрної політики та продовольства. Перелік адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до Державного земельного кадастру,

визначається з урахуванням переліку адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану, затвердженого Міністерством юстиції, переліку територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), затвердженого Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, а також переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, що затверджується Кабінетом Міністрів України відповідно до закону.

РОЗДІЛ 2
ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРІОРИТЕТІВ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ТА РОЗВИТКУ
СОЛОНЯНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ

**2.1. Загальна характеристика Донецької області
у контексті розвитку сфери регулювання земельних відносин**

Донецька область розташована в південно – східній частині України. На південному заході та заході вона межує з Дніпропетровською та Запорізькою областями, на північному заході – з Харківською, на північному сході – з Луганською, на сході – з Ростовською областю Російської Федерації, а з півдня – омивається Азовським морем. Територія області простягнулась з півночі на південь на 240 км та зі сходу на захід – на 170 км. Площа області складає 4,4 % загальної території України. Північна та центральна частини області – це Донецький кряж, південна – Приазовська височина. Максимальні відмітки висот по Донецькому кряжу 200-260 метрів. Найвища точка – гора Саур-могила, її висота 277 м. Амплітуда висот в цих районах досягає 200 м.

Адміністративно-територіальний устрій. Донецька область утворена 2 липня 1932 року. За адміністративно-територіальним устроєм у Донецькій області налічується 8 районів, 1 298 населених пунктів:

– 28 міст обласного значення (у тому числі на підконтрольній українській владі території – 15);

– 24 міст районного значення (у тому числі на підконтрольній українській владі території – 16);

– 131 селище міського типу (у тому числі на підконтрольній українській владі території – 67);

– 196 селищ (у тому числі на підконтрольній українській владі території – 93);

– 919 сіл (у тому числі на підконтрольній українській владі території – 661).

Створено 66 територіальних громад, з них виконують повноваження 37 (20 міських, 8 селищних, 9 сільських). Не проводилися перші вибори депутатів відповідних місцевих рад та сільських, селищних, міських голів 25 жовтня 2020 року у 30 територіальних громадах, з яких 20 знаходяться на тимчасово непідконтрольній українській владі території.

Донецька область розташована в південно-східній частині України. На сході її кордони частково збігаються з державними кордонами України. На півдні область має вихід до морів Середземноморського басейну. Протяжність області з півночі на південь – 240 км, з заходу на схід – 170 км. Площа – 26,5 тис. кв. км, або 4,4 % території країни (рис. 2.1).

Донецька область є найбільшою з областей України за чисельністю населення. Тут проживає 4,1 млн чол. 130 національностей (10% населення країни). Щільність населення становить 154,7 чол. на 1 кв. км, 90,9% населення мешкає в містах.

Клімат області різко континентальний, характеризується досить спекотним, засушливим літом і порівняно холодною зимою з нестійким сніговим покривом. В області є дивовижні місця та цілющі родовища. Бальнеологічне значення мають Слов'янські солоні озера та джерела мінеральних вод. Унікальні природні лікувальні властивості має соляна шахта в м. Соледар, де створено спелеологічний санаторій. Неперевершеною за своїм оздоровлюючим ефектом є Азовське узбережжя. Особливу наукову та природоохоронну цінність мають заповідні зони – Святогір'я та Половецький степ.

Рис. 2.1. Географічне розташування Донецької області

Область багата на родючі чорноземи. Вона має багату мінерально-сировинну базу. Головними корисними копалинами є кам'яне вугілля (запаси

оцінюються в 18,3 млрд т), кам'яна сіль, вапняки, вогнетривкі глини, цементна сировина, крейда, гіпс, інші – усього майже 50 видів.

Розвиток земельних відносин. Земельний фонд Донецької області складає 2 651,7 тис. га (у тому числі 1652,8 тис. га – рілля), що становить 4,4 % загального земельного фонду України. Близько 77,0 % території Донецької області зайнято сільськогосподарськими угіддями, 7,7 % – лісами та лісосмугами, 9,3 % – землі під забудовами, 1,6 % – землі покриті водою, 0,7% – відкриті заболочені землі та 3,5% інші землі.

На даний час на території області в повному обсязі не проведена суцільна інвентаризація та нормативна грошова оцінка земель, не визначені межі та не сформовані ділянки під об'єктами водного фонду та інвестиційно привабливі земельні ділянки для подальшої можливої передачі прав оренди громадянам, юридичним особам на земельних торгах задля раціонального використання земель та наповнення місцевих бюджетів.

За даними Головного управління Держгеокадастру у Донецькій області на початок 2020 року площа земель державної власності на території Донецької області, що підлягають інвентаризації та відомості про які відсутні у Державному земельному кадастрі, становила майже 170 тис. га, у тому числі: землі сільськогосподарського призначення – 49,9 тис. га, землі лісогосподарського призначення – 77,4 тис. га, землі водного фонду – 22,6 тис. га, землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення – 11,8 тис. га, землі природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення – 6,6 тис. га, інші землі – 1,8 тис. га.

Розпорядником майже 20 відсотків земель державної власності на території області, що підлягають інвентаризації, є Донецька облдержадміністрація, обласна військово-цивільна адміністрація (землі водного фонду, землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони).

Протягом 2017-2019 років на території Донецької області проведено інвентаризацію земель сільськогосподарського призначення державної власності на загальній площі 57,9 тис. га. У 2020 році здійснювались заходи з проведення державної інвентаризації земель загальною площею 51,0 тис. га, з яких 49,9 тис. га землі сільськогосподарського призначення (100% до потреби) та 1,1 тис. га – землі історико-культурного призначення (78,6% до потреби). Також актуальним залишається питання захисту земель від ерозійних процесів, відновлення ґрунтового покриву та повернення земель до господарського обороту.

За січень-серпень 2021 року індекс обсягу сільськогосподарського виробництва до січня-серпня 2020 року склав 97,9 % (19-е місце серед регіонів України), у тому числі по сільськогосподарських підприємствах – 91,8 % (19-е), по господарствах населення – 109,6 % (6-е).

По галузі рослинництва індекс склав 101,8 % (17-е), у тому числі по сільськогосподарських підприємствах – 94,1 % (21-е), по господарствах населення – 116,7 % (5-е).

По галузі тваринництва індекс склав 88,1 % (21-е), у тому числі по сільськогосподарських підприємствах – 85,9 % (15-е), по господарствах населення – 92,3 % (17-е).

Індекс приросту (зниження) обсягів виробництва продукції харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів за січень – серпень 2021 року до січня-серпня 2020 року склав 74,8 %.

Згідно статистичних даних, на 01.10.2021 р. заборгованість по виплаті заробітної плати на економічно активних сільськогосподарських підприємствах – 2,6 тис. грн. та підприємствах харчової та переробної промисловості відсутня.

Рівень середньомісячної заробітної плати (за оперативними даними) за січень – серпень 2021 року по сільськогосподарській галузі – 10 937 грн

або 75,2 % до середнього рівня по регіону, на підприємствах харчової та переробної промисловості – 13 849 грн (95,2 %).

За попередніми даними валовий збір зернових і зернобобових культур у 2022 році мав скласти 2096,8 тис. тонн, або 105,5% до рівня 2020 року, врожайність – 35,1 ц/га (у 2020 році – 34,7 ц/га), картоплі – 420,1 тис. тонн (100,6%), врожайність – 119,0 ц/га (2020 – 119,1 ц/га), овочів відкритого ґрунту – 241,4 тис. тонн (збільшився на 3,2%), урожайність – 150,9 ц/га (2020 -155,4 ц/га).

Під врожай 2022 року озимих на зерно та зелений корм станом на 13.10.2021, за оперативними даними, посіяно на площі 358,9 тис. га – 90,8% до прогнозу (у 2020 році – 332,6 тис. га - 90,0% до прогнозу).

Соняшника у 2021 році зібрано на площі 349,3 тис. га, валовий збір проти рівня 2020 року збільшився на 18,9 % та склав 680,1 тис. тонн при урожайності – 19,5 ц/га (на 13,4 %). Питома вага соняшника в структурі посівних площ під врожай 2021 року склала 33,6 % (у 2020 році – 31,7%).

Обсяг промислової продукції Донецької області (без урахування території, непідконтрольній українській владі) в січні-серпні 2021 року в порівнянні з аналогічним періодом минулого року зменшився на 25,2 %. За підсумками 2021 року індекс промислової продукції очікується на рівні 100 %.

Донецьку область обслуговує достатньо розвинутий транспортний комплекс, який традиційно був найпотужнішим на сході України. Інфраструктура транспортного комплексу складається із споруд та обладнання зовнішнього транспорту (залізничного, автомобільного, повітряного), мережі зовнішніх транспортних артерій, а також внутрішньоміської транспортної системи населених пунктів. Перевезення вантажів в регіоні забезпечується автомобільним, залізничним та морським транспортом; пасажирів – міським електричним, автомобільним, залізничним (до 2015 року – ще й авіаційним) транспортом. При цьому, в умовах

проведення бойових дій, втрати контролю над частиною території регіону, а також руйнування ключових транспортно-логістичних зв'язків структура перевезення пасажирів та вантажів в регіоні зазнала суттєвих змін.

Майже 30% доріг загального користування на теперішній час перебувають не території, тимчасово не підконтрольній українській владі. В результаті цього розірвано основні мережі автомобільного транспортного сполучення між південною та північною частинами регіону, що призвело до кардинальної зміни пасажирських та вантажних транспортних потоків області.

Стратегію розвитку Донецької області на період до 2027 року (далі – Стратегія) [53] розроблено на виконання Закону України «Про засади державної регіональної політики», відповідно до Порядку розробки регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінювання результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2015 року № 932 (зі змінами). Організаційні аспекти підготовки Стратегії визначено розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 24 січня 2019 року № 65/5-19 «Про розробку Стратегії розвитку Донецької області та плану заходів з її реалізації» (із змінами).

Стратегію сформовано на підставі пропозицій робочих груп, які працювали за стратегічними напрямками «Економічний розвиток і зайнятість населення, «Підвищення спроможності громад надавати якісні послуги населенню», «Людський розвиток» та «Розбудова безпечного суспільства» – всього понад 150 осіб, які представляють органи влади, місцевого самоврядування, наукові установи, бізнес, експертне середовище та громадськість. Пріоритети Стратегії визначено з урахуванням думок та точки зору жителів регіону. Для їх визначення проведено опитування щодо

проблем та напрямків розвитку Донеччини, а також стратегічного бачення регіону на період, що перевищує термін дії Стратегії.

Безпосередні обговорення проекту Стратегії відбулися у містах Краматорськ, Покровськ, Маріуполь, а також у Лиманській територіальній громаді.

Стратегія враховує головні державні пріоритети регіонального розвитку на довгостроковий період, які визначені, зокрема:

– Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [52] та Національною доповіддю «Цілі сталого розвитку: Україна»;

– галузевими стратегічними документами державного планування, серед яких Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 року № 430-р; Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року № 605-р; Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р; Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджені Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII, тощо.

Головними принципами Стратегії визначено [53]:

1. Дотримання пріоритетності прав і свобод людини.
2. Забезпечення інклюзивності та гендерної рівності в системі надання послуг населенню.
3. Впровадження підходів сталого та збалансованого розвитку.

Стратегію розроблено на засадах смарт-спеціалізації, що передбачає інноваційну спрямованість та вузьку спеціалізацію у пріоритетних сферах регіональної економіки. Стратегічні, операційні цілі та завдання, визначені у

Стратегії, спрямовано на досягнення Цілей сталого розвитку України до 2030 року [52].

Стратегічне бачення Донеччини визначає бажану позицію, яку посяде Донецька область в економічній, соціальній, екологічній та інноваційній сфері після реалізації Стратегії. Було сформоване на підставі пропозицій учасників робочих груп та з урахуванням результатів громадського обговорення, проведеного у форматі он-лайн опитування жителів регіону.

**Донеччина від Приазов'я до «Святих гір»:
безпечна, прогресивна та приваблива.**

Заможний регіон з інноваційною економікою, що спирається на потужний промисловий комплекс, новітні ІТ-рішення та швидкозростаючий аграрний сектор, з комфортними умовами життя людей на засадах ефективного управління та збалансованого природокористування.

2.2. Стратегічне бачення Донецької області [53]

Досягнення стратегічного бачення Донеччини забезпечуватиметься шляхом впровадження чотирьох стратегічних напрямів діяльності, які відповідають стратегічним цілям Стратегії (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Чотири стратегічних напрямів діяльності які відповідають стратегічним цілям Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року [53]

Стратегічна ціль 1	Стратегічна ціль 2	Стратегічна ціль 3	Стратегічна ціль 4
Оновлена, конкурентоспроможна економіка	Якість життя та людський розвиток	Ефективне управління та безпека в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів	Екологічна безпека та збалансоване природокористування

Дерево стратегічних, оперативних цілей та завдань Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року [53] (рис. 2.3).

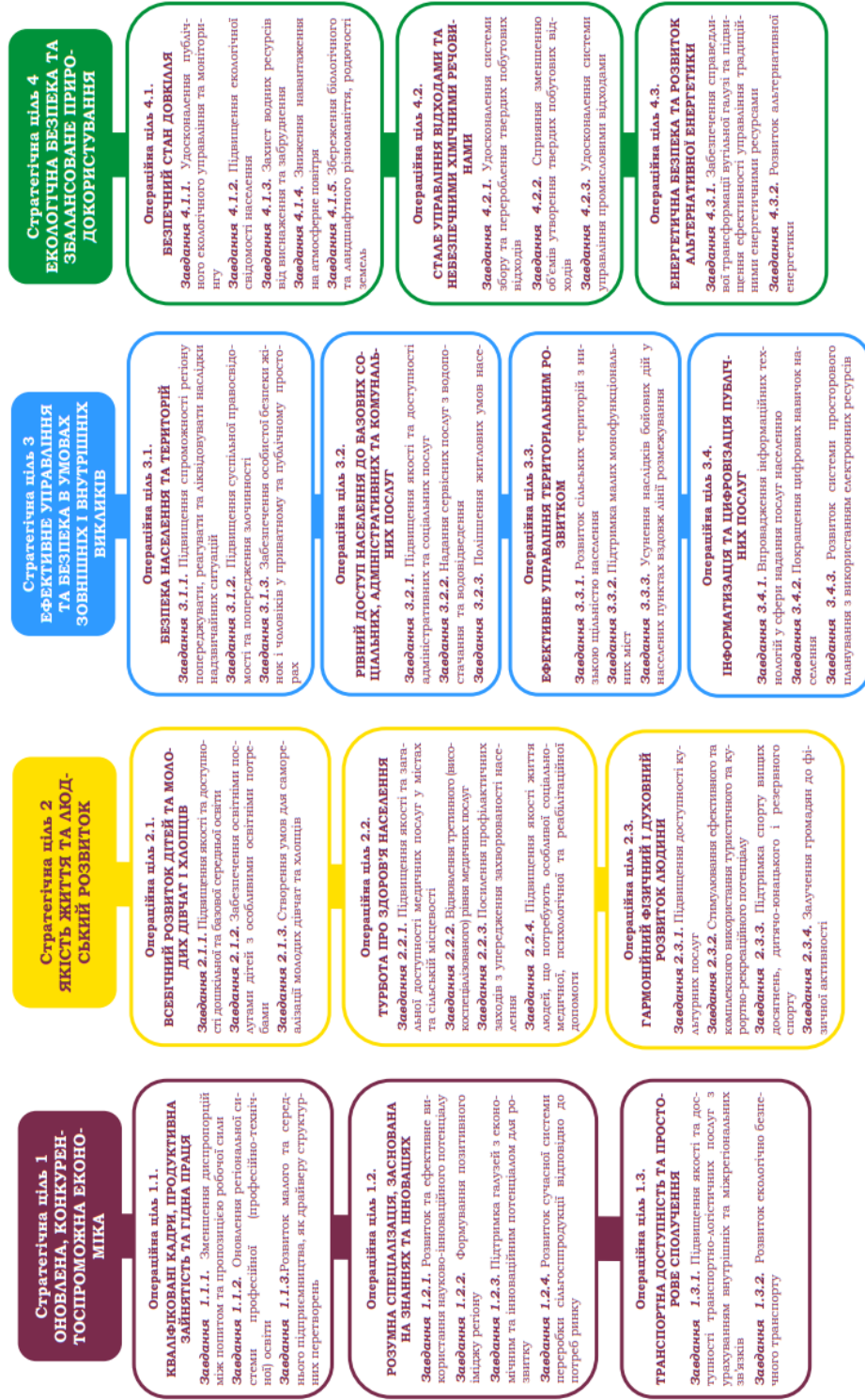

Рис. 2.3. Дерево стратегічних, оперативних цілей та завдань Стратегії розвитку

Донецької області на період до 2027 року [53]

Визначені стратегічні цілі передбачають систему оперативних цілей та завдань, досягнення яких забезпечує покроковий рух у напрямку впровадження стратегічного бачення Донецької області в реальність (див. рис. 2.3). Запропонована система стратегічних, оперативних цілей та завдань відповідає ключовим принципам Стратегії – пріоритетності прав і свобод людини, інклюзивності та гендерної рівності в системі надання послуг населенню, дотримання підходів сталого та збалансованого розвитку.

Інструментом виконання Стратегії будуть два плани заходів з її реалізації у 2021-2023 та 2024-2027 роках (рис. 2.4). Зазначені плани заходів передбачатимуть перелік технічних завдань на проекти регіонального розвитку, які структуровані за програмами регіонального розвитку, спрямованими на реалізацію передбачених Стратегією завдань.

Рис. 2.4. Організаційний механізм реалізації Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року [53]

Оперативні цілі та завдання Стратегії, пов'язані з ймовірним впливом на довкілля й здоров'я населення, та заходи, спрямовані на покращення стану довкілля в області, відповідають положенням ключових нормативно-правових документів у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаних із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що діють на міжнародному, національному та регіональному рівнях.

Відбір та фінансування проєктів регіонального розвитку під визначені технічні завдання здійснюватиметься в установленому законодавством порядку. Конкретизація проєктів, які будуть відібрані під технічні завдання планів заходів з реалізації Стратегії, здійснюватиметься, в першу чергу, шляхом: формування щорічних програм економічного і соціального розвитку області; проведення конкурсних відборів проєктів і програм, які можуть реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку; взаємодії з проєктами міжнародної технічної допомоги, приватними партнерами та інвесторами; використання інших доступних інструментів реалізації проєктів регіонального розвитку на конкурсних засадах (зокрема, в рамках Програми підтримки секторальної політики Європейського Союзу тощо).

У висновках щодо ймовірного впливу Стратегії на довкілля Донецької області за складовою «Земельні ресурси» зазначаються такі: внаслідок реалізації Стратегії не передбачається посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів та появи таких загроз як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози.

Уникненню суттєвих змін в структурі земельного фонду чи змін в топографії або в характеристиках рельєфу має сприяти реалізація завдання 3.4.3. «Розвиток системи просторового планування з використанням електронних ресурсів» операційної цілі 3.4. «Інформатизація та цифровізація публічних послуг».

Отже, реалізація Стратегії не має супроводжуватися появою нових

негативних наслідків для довкілля. При цьому, реалізація багатьох операційних цілей та завдань Стратегії може сприяти покращенню екологічної ситуації в Донецькій області, а також поступово вирішити проблемні питання щодо управління відходами та екологічних наслідків діяльності підприємств вугледобувної, металургійної, енергетичної та інших галузей промисловості.

Одночасно реалізація завдань Стратегії, які за оцінками експертів, можуть призвести до ймовірного негативного впливу на довкілля та здоров'я населення області, повинна здійснюватися виключно шляхом відбору проєктів та реалізації заходів, які передбачають використання екологічно безпечних технологій. У такому випадку зазначений вплив буде попереджений.

План заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, що додається до проєкту Стратегії, передбачає перелік технічних завдань з орієнтовними обсягами і джерелами фінансування, що стануть основою для розроблення інвестиційних програм (проєктів), спрямованих на розвиток регіону. В цілому проєкт Стратегії не містить детальних кількісних та якісних характеристик об'єктів інфраструктури, будівництво (капітальний ремонт, реконструкція) яких є пріоритетними для розвитку регіону. У зв'язку з цим, опис вторинних кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків, може бути обрахований на стадії розроблення конкретних інвестиційних програм (проєктів) під запропоновані технічні завдання Плану заходів з реалізації Стратегії. підлягатимуть процедурі оцінки впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планової діяльності у порядку, визначеному цим законом.

2.2. Дослідження нормативно-правових та організаційних особливостей функціонування Департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації

Управління земельних відносин та цифрової трансформації (далі – управління) є структурним підрозділом департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації (далі – департамент), у своїй діяльності підпорядковується безпосередньо директору департаменту.

Управління утворюється на підставі наказу департаменту. Ліквідація та реорганізація управління здійснюється на підставі наказу департаменту за погодженням із заступником директора департаменту – начальником управління земельних відносин та цифрової трансформації (далі – заступник директора департаменту – начальник управління).

Положення про управління затверджується наказом департаменту за погодженням з заступником директора департаменту – начальником управління.

Положення про відділи, що входять до складу управління, затверджується наказом департаменту за погодженням із заступником директора департаменту – начальником управління та відповідними керівниками відділів.

Посадові інструкції працівників управління затверджуються відповідно до Порядку розроблення посадових інструкцій державних службовців категорій «Б» та «В», затвердженого наказом Національного агентства України з питань державної служби від 11 вересня 2019 року № 172-19, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 вересня 2019 року за № 1077/34048.

Управління у своїй діяльності керується Конституцією України,

законами України, указами і розпорядженнями Президента України, Постановами Верховної Ради України, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, наказами Національного агентства України з питань державної служби, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства юстиції України, розпорядженнями голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації, наказами департаменту, іншими нормативно-правовими актами, положенням про департамент та цим Положенням. Управління правами юридичної особи не володіє.

Організація роботи управління. До складу управління входять: відділ земельних відносин і відділ впровадження земельної реформи та цифрової трансформації. Управління очолює заступник директора департаменту – начальник управління який призначається на посаду та звільняється з посади згідно з наказом департаменту. Заступник директора департаменту – начальник управління у своїй роботі безпосередньо підпорядковується директору департаменту.

У разі відсутності (відпустки, відрядження, лікарняний та інше) заступника директора департаменту – начальника управління виконання його обов'язків покладається на посадову особу департаменту згідно з наказом директора департаменту.

Заступник директора департаменту – начальник управління, заступник начальника управління – начальник відділу, начальник відділу повинні відповідати таким загальним вимогам:

- ступінь вищої освіти не нижче магістра, спеціаліста, досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В»;
- або досвід служби в органах місцевого самоврядування;
- або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності не менше двох років;
- вільне володіння державною мовою.

Спеціальні вимоги визначаються департаментом з урахуванням вимог законів, що регулюють діяльність департаменту та управління в порядку, затвердженому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері державної служби.

Відділ очолює начальник відділу (заступник начальника управління – начальник відділу), який призначається на посаду та звільняється з посади згідно з наказом департаменту за погодженням із заступником директора департаменту – начальником управління.

Начальник відділу (заступник начальника управління – начальник відділу) у своїй роботі безпосередньо підпорядковується заступнику директора департаменту – начальнику управління.

Працівники управління призначаються, переводяться та звільняються з посади згідно з наказами департаменту за погодженням з заступником директора департаменту – начальником управління, заступником начальника управління – начальником відділу або начальником відділу.

Організація документування управлінської інформації в управлінні здійснюється згідно з Інструкцією з діловодства, затвердженою наказом директора департаменту та відповідно до номенклатури справ управління.

Взаємодія з іншими структурними підрозділами. Управління в установленому законодавством порядку та у межах повноважень взаємодіє з іншими структурними підрозділами департаменту, апаратом, іншими структурними підрозділами облдержадміністрації, райдержадміністраціями, органами місцевого самоврядування, Міністерством аграрної політики та продовольства України, Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру та її територіальними органами, іншими міністерствами, центральними органами виконавчої влади, а також підприємствами, установами та організаціями з метою створення умов для провадження послідовної та узгодженої діяльності за напрямками діяльності управління та департаменту.

Основним завданням управління земельних відносин та цифрової трансформації департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації є забезпечення виконання облдержадміністрацією, обласною військово-цивільною адміністрацією повноважень у сфері земельних відносин.

Основні функції управління:

- забезпечує реалізацію облдержадміністрацією, обласною військово-цивільною адміністрацією повноважень із вирішення земельних питань;
- вживає заходів щодо державної реєстрації земельних ділянок державної власності, розпорядження якими здійснює облдержадміністрація, обласна військово-цивільна адміністрація, та речових прав на них;
- вносить пропозиції та організовує заходи щодо використання коштів, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва;
- надає адміністративні послуги відповідно до чинного законодавства;
- готує пропозиції та проекти розпоряджень голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації щодо надання адміністративних послуг облдержадміністрацією, обласною військово-цивільною адміністрацією з питань земельних відносин;
- забезпечує інформування громадськості з питань земельної реформи та реалізації державної політики у сфері земельних відносин, цифрової трансформації, цифровізації, застосування сучасних інформаційних технологій, користування відкритими даними на території області;
- вживає заходів щодо поліпшення угідь, охорони земель відповідно до розроблених програм та проектів землеустрою, проведення інвентаризації земель, проведення нормативної грошової оцінки землі;
- надає практичну та правову допомогу щодо дотримання підприємствами, установами та організаціями правил, норм, стандартів у межах визначених повноважень;

- вносить пропозиції до проєкту обласного бюджету;
- забезпечує у межах своїх повноважень реалізацію державної політики стосовно захисту інформації з обмеженим доступом;
- бере участь у розробленні проєктів розпоряджень голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації проєктів нормативно-правових актів, головними розробниками яких є інші структурні підрозділи облдержадміністрації;
- бере участь у погодженні проєктів розпоряджень голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації, проєктів нормативно-правових актів, розроблених структурними підрозділами облдержадміністрації, іншими органами виконавчої влади;
- бере участь у підготовці звітів голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації;
- розробляє проєкти нормативно-правових актів з питань реалізації галузевих повноважень;
- готує самостійно або разом з іншими структурними підрозділами облдержадміністрації інформаційні та аналітичні матеріали для подання голові облдержадміністрації, керівнику обласної військово-цивільної адміністрації;
- готує (бере участь у підготовці) проєкти угод, договорів, меморандумів, протоколів зустрічей делегацій і робочих груп в межах своїх повноважень;
- розглядає в установленому законодавством порядку звернення громадян;
- опрацьовує запити і звернення народних депутатів України та депутатів місцевих рад;
- забезпечує доступ до публічної інформації, розпорядником якої є управління;
- здійснює повноваження, делеговані обласною радою

облдержадміністрації;

– виконує інші функції, що пов'язані з виконанням покладених на управління завдань.

Управління земельних відносин та цифрової трансформації департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації має право:

– на належні умови для нормальної роботи і підвищення кваліфікації працівників управління, забезпечення окремим приміщенням, телефонним зв'язком, засобами оргтехніки та комунікації, транспортом для виконання службових обов'язків, відповідне обладнання місця зберігання документів, а також забезпечення законодавчими та іншими нормативно-правовими актами і довідковими матеріалами та літературою, комп'ютерним програмним забезпеченням;

– одержувати в установленому законодавством порядку від інших структурних підрозділів департаменту, облдержадміністрації, райдержадміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань;

– залучати до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань спеціалістів, фахівців інших структурних підрозділів департаменту (за погодженням з їх керівниками);

– вносити в установленому порядку пропозиції щодо удосконалення роботи управління, департаменту, облдержадміністрації, обласної військово-цивільної адміністрації в галузі земельних відносин, в межах повноважень;

– користуватись в установленому порядку інформаційними базами органів виконавчої влади, системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

– скликати в установленому порядку наради, проводити семінари та

конференції з питань, що належать до його компетенції;

– брати участь у комісіях, створених департаментом, облдержадміністрацією, обласною військово-цивільною адміністрацією, нарадах та інших заходах, що проводяться директором департаменту та його заступниками.

Сфера відповідальності управління земельних відносин та цифрової трансформації департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації.

Працівники управління несуть відповідальність: за неякісне виконання або невиконання посадових обов'язків та завдань, бездіяльність, порушення норм етики поведінки державного службовця та обмежень, пов'язаних з прийняттям на державну службу та її проходженням; за порушення трудової та виконавчої дисципліни, за розголошення поза службовою необхідністю відомостей, які стали їм відомі у зв'язку із виконанням службових обов'язків.

У разі невиконання покладених на управління завдань і функцій, порушення трудової дисципліни, невиконання чи неналежного виконання службових обов'язків, що призвели до негативних економічних наслідків, порушення прав і законних інтересів працівників, перевищення своїх повноважень, порушення обмежень, пов'язаних з проходженням державної служби, а також за вчинок, який дискредитує департамент, як орган державної влади, порушення антикорупційного законодавства, працівники управління несуть дисциплінарну, адміністративну, кримінальну та матеріальну відповідальність відповідно до Конституції України, Кодексу законів про працю України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Цивільного та Кримінального кодексів України, законів України «Про державну службу», «Про запобігання корупції», Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Відповідно до Переліку об'єктів культурної спадщини Донецької

області, на території, підконтрольній українській владі, розташовано 6688 археологічних об'єктів культурної спадщини.

Станом на 01.01.2020 р. інвентаризовано та обстежено 628 об'єктів археології (у 2017 році – 106 об'єктів, у 2018 році – 325, у 2019 році – 197) у містах Краматорськ, Маріуполь, Селидове, Слов'янськ, а також у Бахмутському, Волноваському, Великоновосілківському, Добропільському, Костянтинівському, Нікольському, Покровському, Слов'янському, Ясинуватському районах, Миколаївській міській Слов'янського району, Черкаській селищній Слов'янського району, Лиманській міській об'єднаних територіальних громадах.

Паспортизовано 448 об'єктів археологічної спадщини (у 2017 - 74 паспорти, у 2018 - 226, у 2019 році – 148) у Слов'янському районі; у Лиманській міській об'єднаній територіальній громаді; Великоновосілківському, Волноваському, Добропільському, Покровському, Нікольському районах, м. Краматорськ, м. Маріуполь, м. Селидове.

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення», який з 1 липня 2021 року має відкрити ринок землі в Україні, археологічна спадщина Донеччини може опинитися під загрозою знищення.

Відповідно до статі 53 Земельного Кодексу України до земель історико-культурного призначення належать землі, на яких розташовані пам'ятки культурної спадщини, їх комплекси (ансамблі), історико-культурні заповідники, історико-культурні заповідні території, охоронювані археологічні території, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби.

Відповідно пункту «г» частини першої статті 150 Земельного Кодексу України до особливо цінних земель відносяться землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, землі історико-культурного призначення.

Частиною другою статі 54 Земельного Кодексу України визначено що

навколо історико-культурних заповідників, історико-культурних заповідних територій, музеїв просто неба, меморіальних музеїв-садиб, пам'яток культурної спадщини, їх комплексів (ансамблів) встановлюються зони охорони пам'яток із забороною діяльності, що шкідливо впливає або може вплинути на додержання режиму використання таких земель.

Під час виконання проектно-вишукувальних робіт при проведенні інвентаризації земель історико-культурного призначення визначаються межі земельних ділянок зайнятих об'єктами культурної спадщини, обмежень у їх використанні, обтяжень прав на земельні ділянки та угідь, отримані за результатами виконання топографо-геодезичних робіт, будуть складенні поконтурні відомості з експлікацією, в яких зазначаються номери контурів, площа земельних ділянок, їх кадастрові номери, площа угідь, площа обмежень у їх використанні, обтяжень прав на земельні ділянки.

Відповідно до частини першої статті 34 Закону України «Про охорону культурної спадщини» землі, на яких розташовані пам'ятки, історико-культурні заповідники, історико-культурні заповідні території, охоронювані археологічні території, належать до земель історико-культурного призначення, включаються до державних земельних кадастрів, планів землекористування, проектів землеустрою, іншої проектно-планувальної та містобудівної документації.

Згідно з частиною другою статті 209 Земельного Кодексу України одним із джерел фінансування заходів з інвентаризації земель є кошти, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва.

Згідно з пунктом 2 постанови Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 року № 1051 «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» на день набрання чинності цією постановою картографічною основою Державного земельного кадастру є ортофотоплани, створені в рамках виконання Угоди про позику (Проект

«Видача державних актів на право власності на землю у сільській місцевості та розвиток системи кадастру») між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку від 17 жовтня 2003 року, ратифікованої Законом України від 15 червня 2004 року № 1776-IV.

Згідно з даними Державного земельного кадастру найпоширенішою проблематикою є то, що при розмежуванні земель найбільша частина об'єктів археологічної спадщини були визначені на папері, що призвело до невідповідності зазначених об'єктів у документах землевласників та в натурі на місцевості, що наглядно можна побачити на публічній кадастровій карті України.

Коли розпайовували землю, кургани – ті, що можна було би значити візуально, – виключали з паю і землю під ними переводили у державну власність, але це лише виключення із правил.

Крім того, багато курганів, які є на карті, на полі не видно, їх розорали ще за радянських часів. Тобто більша частина їх у натурі не позначена.

Треба зауважити, що при проведенні геодезичних вишукувань та візуального обстеження в натурі (на місцевості) земельних ділянок зайнятих об'єктами культурної спадщини, завжди присутні розбіжності між інформацією, яка міститься у документах, що посвідчує право користування та право власності на землю, а саме невідповідність лінійних промірів меж земельної ділянки, які відображені в документах землекористувачів та землевласників, тим, що були виявлені під час проведення нового вимірювання даної земельної ділянки та невідповідність розташування на місцевості меж таких земельних ділянок, вказаних у Державному реєстрі земель, їх дійсним межам.

Згідно пункту 5 статті 37 Закону України «Про Державний земельний кадастр» виправлення помилок у відомостях про земельну ділянку може здійснюватися також на підставі технічної документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельних ділянок у натурі (на місцевості)

або матеріалів інвентаризації земель чи рішення суду.

Основою збереження і примноження культурно-історичних цінностей є впорядкування документації щодо пам'яток та об'єктів археологічної спадщини, встановлення меж земельних ділянок, на яких вони розміщені з метою подальшого внесення даних у Державні реєстри нерухомих пам'яток України національного та місцевого значення, укладення охоронних договорів (зобов'язань) тощо.

Водночас саме відсутність комплексних заходів, спрямованих на збереження та охорону об'єктів культурної спадщини, стає підґрунтям для протиправних посягань як щодо цих об'єктів, так і до ділянок, на яких вони розміщені, що, відповідно, мають статус земель історико-культурного призначення.

Передача земель вказаної категорії у приватну власність чи в користування, може спричинити пошкодження чи повне знищення об'єктів археологічної та культурної спадщини, що викликає справедливе обурення громадськості.

Як свідчить аналіз передумов таких порушень, основною причиною є відсутність чітких меж земельних ділянок історико-культурного призначення, культурних об'єктів, незавершеність інвентаризації земель та їх грошової оцінки.

За будь-яких обставин варто пам'ятати, що пам'ятка археології – це перш за все майновий об'єкт державної форми власності, і тільки за цим фактом земля історико-культурного призначення – державної форми власності.

Доведено, що надійне забезпечення використання земель з урахуванням історико-культурної спадщини можливе лише після проведення їх інвентаризації, від повноти і достовірності якої залежить режим запобігання негативним природним, техногенним і антропогенним впливам і встановлення зон охорони історико-культурних пам'яток, а саме: охоронної

зони, зони регулювання забудови, зони охорони ландшафту, зони охорони археологічного культурного шару.

З метою збереження об'єктів культурної спадщини необхідно терміново провести інвентаризацію земель історико-культурного призначення, на яких розташовані археологічні об'єкти, внести їх до Державного земельного кадастру України, з присвоєнням кадастрових номерів та визначити межі охоронних зон з винесенням в натурі.

Враховуючи значну кількість об'єктів археологічної спадщини на території області, прошу залучити до виконання вищезазначених робіт департамент агропромислового розвитку та земельних відносин, за рахунок коштів Комплексної програми економічного розвитку сільських територій Донецької області на 2018-2022 роки.

В умовах воєнного стану до питань, які потребують окремого розгляду у межах виконання кваліфікаційної роботи належать: обґрунтування пропозицій щодо відновлення доступу до Автоматизованої системи Державного земельного кадастру Донецької області, районів, громад та розроблення пропозицій щодо впорядкування питань демонтажу, переміщення чи у разі необхідності подальшого використання для потреб оборони та передачі військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд тимчасового чи постійного розташування Збройним Силам

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

3.1. Обґрунтування пропозицій щодо відновлення доступу до Автоматизованої системи Державного земельного кадастру Донецької області, районів, громад

Станом на 25.10.2022 з 46 громад, які були підконтрольні українській владі до 24.02.2022, територія 27 територіальних громад Донецької області повністю підконтрольна українській владі, території 8 територіальних громад області частково підконтрольні українській владі та території 11 територіальних громад області повністю перебувають в тимчасовій окупації.

Згідно з наказом Міністерства юстиції України від 01.04.2022 року № 1307/5 «Про затвердження Переліку адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, в умовах воєнного стану», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 05.04.2022 року за № 386/37722 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 06 жовтня 2022 року № 4320/5), станом на 25 жовтня 2022 року доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, тимчасово припинено в усіх адміністративно-територіальних одиницях Донецької області, окрім міст Бахмут, Соледар, Торецьк, Часів Яр Бахмутського району, міст Дружківка, Костянтинівка, Краматорськ, Слов'янськ, Лиман, смт Олександрівка Краматорського району, міст Білозерське, Гірник, Добропілля, Красногорівка, Курахове, Мирноград, Новогродівка, Покровськ, Селидове та села Шахове Покровського району.

Включені до наказу Міністерства юстиції України адміністративно-

територіальні одиниці не є тимчасово окупованими, але вони як і усі територіальні громади Донецької області увійшли до Переліку територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) (далі – Перелік), затвердженого вищезазначеним наказом Мінреінтеграції.

Включення усіх територіальних громад Донецької області до Переліку, затвердженого наказом Мінреінтеграції від 25 квітня 2022 року № 75, обумовлене, перш за все, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02 серпня 2022 року № 679-р про проведення обов’язкової евакуації населення Донецької області, враховуючи можливість надання внутрішньо переміщеним особам допомоги на проживання відповідно до посилення у преамбулі цього наказу Мінреінтеграції на пункт 3 Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332.

Разом з тим, до затвердженого Держгеокадастром переліку адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до Державного земельного кадастру, включені всі територіальні громади Донецької області без урахування наказу Міністерства юстиції України від 01 квітня 2022 року № 1307/5.

Станом на 25.10.2022 територія 27 територіальних громад Донецької області повністю підконтрольна українській владі (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Громади Донецької області, які знаходяться на повністю підконтрольній українській владі території, станом на 25.10.2022 р.

Район	Територіальна громада
Бахмутський район	<ol style="list-style-type: none"> 1. Званівська сільська територіальна громада; 2. Сіверська міська територіальна громада; 3. Торецька міська територіальна громада; 4. Часовоярська міська територіальна громада

Продовж. табл. 3.1

Район	Територіальна громада
Волноваський район	5. Комарська сільська територіальна громада
Краматорський район	6. Андріївська сільська територіальна громада; 7. Дружківська міська територіальна громада; 8. Іллінівська сільська територіальна громада; 9. Костянтинівська міська територіальна громада; 10. Краматорська міська територіальна громада; 11. Миколаївська міська територіальна громада; 12. Новодонецька селищна територіальна громада; 13. Олександрівська селищна територіальна громада; 14. Слов'янська міська територіальна громада; 15. Святогірська міська територіальна громада; 16. Черкаська селищна територіальна громада
Покровський район	17. Білозерська міська територіальна громада; 18. Гродівська селищна територіальна громада; 19. Добропільська міська територіальна громада; 20. Криворізька сільська територіальна громада; 21. Курахівська міська територіальна громада; 22. Мирноградська міська територіальна громада; 23. Новогродівська міська територіальна громада; 24. Покровська міська територіальна громада; 25. Селидівська міська територіальна громада; 26. Удаченська селищна територіальна громада; 27. Шахівська сільська територіальна громада

Території 8 територіальних громад області частково підконтрольні українській владі (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Громади Донецької області, які знаходяться на частково підконтрольній українській владі території, станом на 25.10.2022 р.

Район	Територіальна громада
Бахмутський район	1. Бахмутська міська територіальна громада (колишня Іванівська сільська рада); 2. Соледарська міська територіальна громада (колишні Васюківська, Мінківська, Никифорівська, Парасковіївська, Роздолівська сільські ради)
Волноваський район	3. Вугледарська міська територіальна громада (колишні Вугледарська міська, Богоявленська, Новоукраїнська, Павлівська сільські ради); 4. Великоновосілківська селищна територіальна громада (колишні Андріївська, Багатирська, Зеленопільська, Костянтинопільська, Роздольненська, Старомайорська, Шахтарська сільські ради)

Продовж. табл. 3.2

Район	Територіальна громада
Краматорський район	5. Лиманська міська територіальна громада (колишні Лиманська міська, Дробишевська, Новоселівська, Ямпільська, Ярівська селищні, Криволуцька, Коровоярська, Рідкодубівська, Рубцівська, Шандриголівська, Яцьківська сільські ради)
Покровський район	6. Авдіївська міська територіальна громада (колишня Авдіївська міська рада); 7. Мар'їнська міська територіальна громада (колишні Єлизаветівська, Зорянська, Катеринівська, Костянтинівська, Максимільянівська сільські ради) 8. Очеретинська селищна територіальна громада (колишні Очеретинська, Желаннівська селищна, Красногорівська, Новоселівська Перша, Орлівська, Соловійовська сільські ради)

Території 11 територіальних громад області повністю перебувають в тимчасовій окупації (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Громади Донецької області, які повністю перебувають в тимчасовій окупації, станом на 25.10.2022 р.

Район	Територіальна громада
Бахмутський район	1. Світлодарська міська територіальна громада
Волноваський район	2. Волноваська міська територіальна громада; 3. Мирненська селищна територіальна громада; 4. Ольгинська селищна територіальна громада; 5. Старомлинівська сільська територіальна громада; 6. Хлібодарівська сільська територіальна громада
Маріупольський район	7. Маріупольська міська територіальна громада; 8. Мангушська селищна територіальна громада; 9. Нікольська селищна територіальна громада; 10. Сартанська селищна територіальна громада; 11. Кальчицька сільська територіальна громада

Окремими положеннями Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» [], які набули чинності

з 19 листопада 2022 р., у період, коли функціонування Державного земельного кадастру не призупинено на всій території України:

– відновлено процедуру передачі в оренду земель сільськогосподарського призначення на земельних торгах;

– встановлено обов'язок орендаря земельної ділянки, переданої йому в оренду відповідно до підпункту 8 пункту 27 цього розділу до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» [8] протягом двох місяців з дня набрання чинності зазначеним законом подати заяву про державну реєстрацію права оренди земельної ділянки, а якщо відомості про земельну ділянку не внесені до Державного земельного кадастру – також заяву про державну реєстрацію земельної ділянки;

– знято заборону на безоплатну передачу земельних ділянок у приватну власність власникам розташованих на таких земельних ділянках об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд), а також на безоплатну передачу у приватну власність громадянам України земельних ділянок, переданих у користування до набрання чинності цим Кодексом.

Насамперед, відсутність доступу державних кадастрових реєстраторів області до Державного земельного кадастру, відсутність можливості надання окремих послуг щодо земельних ділянок розташованих в Донецькій області державними кадастровими реєстраторами інших областей України за принципом випадковості (екстериторіальності) призводить до численних скарг громадян, юридичних осіб, територіальних громад щодо неможливості отримати адміністративні послуги, пов'язані з функціонуванням Державного земельного кадастру, в центрах надання адміністративних послуг або шляхом подання заяві через електронні сервіси Держгеокадастру (<https://e.land.gov.ua/services>) в автоматичному в режимі. При цьому, при користуванні вказаним електронним сервісом плата за надання послуги

справляється, а саму послугу заявник не отримує.

Крім того, те, що функціонування Державного земельного кадастру призупинене на всій території Донецької області, включаючи території, підконтрольні українській владі, призводить до неможливості реалізації на підконтрольній території області положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» [8], з набуттям чинності якого обмежено застосування альтернативних положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» [24].

Отже, необхідно прийняття Кабінетом Міністрів України змін до Постанови стосовно порядку внесення пропозицій та затвердження Переліку адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до Державного земельного кадастру, просимо в межах повноважень сприяти виключенню з вказаного Переліку підконтрольної українській владі території Донецької області.

Вважаємо за необхідне відновлення роботи державних кадастрових реєстраторів Головного управління Держгеокадастру у Донецькій області з включенням їх до переліку державних кадастрових реєстраторів, які в умовах воєнного стану здійснюють визначені Законом України «Про Державний земельний кадастр» [12] повноваження, який затверджується Держгеокадастром за погодженням з Мінагрополітики відповідно до пп. 1 п. 2 Постанови, та розглянути можливість підключення державних кадастрових реєстраторів з інших територіальних органів Держгеокадастру, які вже включені Держгеокадастром до вказаного переліку, для виконання вимог частини шістнадцятої статті 21 Закону України «Про Державний земельний кадастр» [12] з метою забезпечення реєстрації земельних ділянок та інших адміністративних послуг щодо земельних ділянок, розташованих на підконтрольній українській владі території Донецької області.

3.2. Пропозиції щодо взаємодії органів державного управління зі Збройним Силами України з питань використання для потреб оборони інженерно-технічних і фортифікаційних споруд

На виконання доручення Кабінету Міністрів України за результатами наради, проведеної під головуванням Прем'єр-міністра України 8 листопада 2022 р., щодо надання пропозицій стосовно впорядкування питань демонтажу, переміщення чи у разі необхідності подальшого використання для потреб оборони та передачі військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд тимчасового чи постійного розташування Збройним Силам, та у результаті вирішення завдань кваліфікаційної роботи, розроблено пропозиції щодо впорядкування питань демонтажу, переміщення чи у разі необхідності подальшого використання для потреб оборони та передачі військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд тимчасового чи постійного розташування Збройним Силам

Будівництво військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд на територіях, на яких ведуться (велись) бойові дії, для забезпечення обороноздатності держави здійснюється в основному на земельних ділянках, які перебувають у власності або у користуванні фізичних та осіб юридичних осіб.

Законом України від 15 березня 2022 року № 2120-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [11] пункт 69 підрозділу 10 розділу ХХ «Перехідні положення» Податкового кодексу України [6] доповнено, зокрема новими підпунктами 69.14 та 69.15.

Так, відповідно до підпунктів 69.14 та 69.15 пункту 69 підрозділу 10 розділу ХХ Податкового кодексу України [6] тимчасово, на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому

припинено або скасовано воєнний, надзвичайний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї), що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, та перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, а також за земельні ділянки (земельні частки (паї), визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди.

Тимчасово, за 2022 та 2023 податкові (звітні) роки, не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання за земельні ділянки, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, та/або за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди.

Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, визначається Кабінетом Міністрів України. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, на сьогодні Кабінетом Міністрів України не затверджено.

Враховуючи зазначене, беручи до уваги, що на території Донецької області відбуваються активні бойові дії, в наслідок чого власники/користувачі земельних ділянок не мають можливості використовувати їх за цільовим призначенням (обробляти та отримувати врожай, тощо), пропонуємо внести пропозиції до Кабінету Міністрів України щодо затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації,

для забезпечення реалізації положень пп. 69.14 та 69.15 Податкового кодексу України [6].

Також слід зазначити, що важливим питанням є рекультивація земель, які порушені внаслідок будівництва військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд.

Порушення земель, які переважно відносяться до приватної форми власності, або які перебувають у користуванні, відбувається не за волею власників та користувачів земельних ділянок та вони, в свою чергу, жодним чином не можуть завадити порушенню своїх земель внаслідок збройної агресії російської федерації.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про охорону земель» [47] порушені землі – землі, що втратили свою господарську та екологічну цінність через порушення ґрунтового покриву внаслідок виробничої діяльності людини або дії природних явищ.

Відповідно до частини першої та другої статті 166 Земельного кодексу України [4] рекультивація порушених земель – це комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель.

За статтею 54 Закону України «Про землеустрій» [42] робочі проекти землеустрою розробляються з метою здійснення заходів з рекультивації порушених земель, зняття та перенесення родючого шару ґрунту, консервації деградованих та малопродуктивних угідь, поліпшення сільськогосподарських і лісгосподарських угідь, захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами.

Робочі проекти землеустрою розробляються на підставі рішення власника земельної ділянки (щодо земель державної та комунальної власності – рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради

міністрів Автономної Республіки Крим, відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування) або землекористувача.

Відповідно до частини четвертої статті 186 Земельного кодексу України [4] робочі проекти землеустрою затверджуються їх замовниками.

Розробка проекту землеустрою щодо рекультивації земель, які порушені внаслідок збройної агресії Російської Федерації, на нашу думку, має відбуватись не за ініціативою окремих власників земельних ділянок та за власні кошти, а в цілому по територіальній громаді або району за ініціативи Міністерства оборони України, або органів місцевого самоврядування, або місцевих органів виконавчої влади. Під час розробки проекту землеустрою щодо рекультивації земель обстеження та геодезичні вишукування щодо таких земель мають проводитись із залученням представників Міністерства оборони України, інженерних військ України та Державної служби з надзвичайних ситуацій, які мають складати висновки щодо доцільності та безпечності проведення такої рекультивації, необхідності вилучення окремих земельних ділянок для забезпечення національної безпеки і оборони, а також засвідчувати, що перед початком проведення робіт з рекультивації було проведено розмінування земель, тощо.

Пропонується врахувати особливості проведення рекультивації порушених земель внаслідок збройної агресії російської федерації, зокрема, фіксація безпекової складової (очищення територій від вибухонебезпечних предметів), шляхом внесення відповідних змін до нормативно-правових актів щодо розроблення документацій із землеустрою щодо рекультивації порушених земель (закони України «Про землеустрій» [42], «Про охорону земель» [47]).

Враховуючи, що порушення земель внаслідок збройної агресії російської федерації мають загальний характер та присутні на території всієї країни, вважаємо, що для рекультивації таких земель має бути розроблена загальнодержавна програма з охорони земель, реалізація заходів якої буде

здійснюватися за рахунок Державного бюджету України відповідно до статті 55 Закону України «Про охорону земель» [47].

Після припинення чи скасування воєнного стану в Україні підрозділам Міністерства оборони України необхідно буде визначитись із подальшим використанням земельних ділянок, на яких розташовані військові інженерно-технічні і фортифікаційні споруди, для постійного розташування підрозділів Збройних Сил України.

Враховуючи, що будівництво більшості інженерних споруд здійснюється на земельних ділянках, які перебувають у власності фізичних осіб, виникає необхідність відчуження земельних ділянок з подальшою передачею у постійне користування підрозділам Міністерства оборони України для розміщення та постійної діяльності Збройних Сил.

Згідно зі статтею 14 Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» [7] у разі викупу земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, для суспільних потреб власнику (власникам) цього майна вартість таких об'єктів може бути відшкодована у грошовій формі або може бути надано у власність іншу рівноцінну земельну ділянку чи об'єкти нерухомого майна, вартість яких враховується при визначенні викупної ціни.

За згодою власника (власників) йому може бути передано у власність іншу земельну ділянку, інші об'єкти нерухомого майна більшої вартості (але не більше ніж на 10 відсотків від їх експертної оцінки), що передбачає виплату власником різниці у вартості такого майна, або меншої вартості, що передбачає виплату власнику різниці у вартості такого майна.

Орган, який прийняв рішення про викуп земельної ділянки для суспільних потреб, зобов'язаний відшкодувати фізичним та юридичним особам – власникам та користувачам суміжних земельних ділянок збитки, що

були їм завдані внаслідок викупу земельної ділянки для суспільних потреб.

Відповідно до частини другої статті 8 Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» [7] Кабінет Міністрів України приймає рішення про викуп земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, для забезпечення національної безпеки і оборони.

Частиною десятою статті 122 Земельного кодексу України [4] встановлено, що земельні ділянки, що вилучаються, викупувуються або примусово відчужуються для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, надаються у користування для таких потреб органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, які прийняли рішення про їх вилучення, викуп або примусове відчуження для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності.

Отже, оскільки метою будівництва інженерних споруд є забезпечення національної безпеки і оборони держави, то рішення про викуп земельних ділянок, а також врегулювання питання надання компенсації власникам землі та землекористувачам належить до повноважень Кабінету Міністрів України.

Облдержадміністрація, обласна військово-цивільна адміністрація неодноразово зверталась до Кабінету Міністрів України з пропозицією делегувати райдержадміністраціям Донецької області окремі повноваження щодо здійснення викупу земельних ділянок сільськогосподарського призначення, на яких розміщено інженерні споруди, із власності фізичних осіб на територіях відповідних районів Донецької області за межами населених пунктів, шляхом укладення договорів купівлі-продажу або міни земельних ділянок.

Розроблені під час виконання кваліфікаційної роботи магістра пропозиції щодо розвитку механізмів управління державним майном передані на розгляд керівництва департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької ОДА.

ВИСНОВКИ

1. Земельні ресурси в межах держави є територіальною основою її суверенітету. Значним поштовхом для прискореного розвитку як загальнодержавного, так і регіонального управління земельними ресурсами стало створення в незалежній Україні спеціального уповноваженого державного органу по земельних ресурсах – Держгеокадастру України, а також прийняття Законів України «Про землеустрій», «Про охорону земель», «Про державний контроль за використанням та охороною земель», «Про оцінку земель», Земельний кодекс України та низки інших законодавчих актів. Це суттєво вплинуло на структуру і зміст управління в галузі використання і охорони земельних ресурсів у ринкових умовах.

Закон України від 19 жовтня 2022 року № 2698-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» набув чинності 19.11.2022 р. Метою зазначеного Закону є відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення, яка існувала до запровадження воєнного стану, підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері охорони земель, врегулювання процедури внесення відомостей про якісні характеристики угідь, заходи щодо охорони земель і ґрунтів, обмеження у використанні земель до Державного земельного кадастру.

2. Із запровадженням воєнного стану роботу всіх інформаційних систем задля безпеки було припинено, проте зараз їх функціонування поступово починають відновлювати. Серед основних нормативних документів, які внесли зміни у механізми взаємодії органів публічного управління у сфері регулювання земельних відносин в Україні Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для

забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» № 2145-IX. Вказаний закон покликаний вдосконалити окремі процедури та спростити набуття прав користування на земельні ділянки сільськогосподарського призначення в умовах воєнного стану з метою їх раціонального використання у 2022 році для ведення товарного сільськогосподарського виробництва та забезпечення продовольчої безпеки України.

Вказаним законом встановлено альтернативну процедуру передачі в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення в період дії воєнного стану: в договорі оренди не зазначається кадастровий номер земельної ділянки, а сама ділянка вважається сформованою лише на період дії договору оренди, після чого припиняє бути об'єктом цивільних прав; вимоги щодо мінімального строку договору оренди, встановлені Земельним кодексом України та Законом України «Про оренду землі» не застосовуються; право оренди не підлягає державній реєстрації, натомість державній реєстрації підлягає сам договір оренди, і така реєстрація здійснюється районною військовою адміністрацією; безоплатна передача земель державної, комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої безоплатної передачі, розроблення такої документації забороняється; земельні торги щодо прав оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності не проводяться; договір оренди землі, укладений відповідно до встановлених законом умов та порядку, не може бути поновлений чи укладений на новий строк і припиняється зі спливом строку, на який його укладено.

3. Донецька область утворена 2 липня 1932 року. За адміністративно-територіальним устроєм у Донецькій області налічується 8 районів, 1 298 населених пунктів. Створено 66 територіальних громад, з них виконують повноваження 37 (20 міських, 8 селищних, 9 сільських). Не проводилися

перші вибори депутатів відповідних місцевих рад та сільських, селищних, міських голів 25 жовтня 2020 року у 30 територіальних громадах, з яких 20 знаходяться на тимчасово непідконтрольній українській владі території.

Стратегію розвитку Донецької області на період до 2027 року (далі – Стратегія) розроблено на виконання Закону України «Про засади державної регіональної політики». Головними принципами Стратегії визначено: дотримання пріоритетності прав і свобод людини; забезпечення інклюзивності та гендерної рівності в системі надання послуг населенню; впровадження підходів сталого та збалансованого розвитку.

Стратегію розроблено на засадах смарт-спеціалізації, що передбачає інноваційну спрямованість та вузьку спеціалізацію у пріоритетних сферах регіональної економіки. Стратегічні, операційні цілі та завдання, визначені у Стратегії, спрямовано на досягнення Цілей сталого розвитку України до 2030 року.

Досягнення стратегічного бачення Донеччини забезпечуватиметься шляхом впровадження чотирьох стратегічних напрямів діяльності, які відповідають стратегічним цілям Стратегії: оновлена, конкурентоспроможна економіка; якість життя та людський розвиток; ефективне управління та безпека в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів; екологічна безпека та збалансоване природокористування.

4. Управління земельних відносин та цифрової трансформації є структурним підрозділом департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації, у своїй діяльності підпорядковується безпосередньо директору департаменту.

Основним завданням управління земельних відносин та цифрової трансформації департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації є забезпечення виконання облдержадміністрацією, обласною військово-цивільною адміністрацією повноважень у сфері земельних відносин.

5. Функціонування Державного земельного кадастру призупинене на всій території Донецької області, включаючи території, підконтрольні українській владі, що призводить до неможливості реалізації на підконтрольній території області положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель», з набуттям чинності якого обмежено застосування альтернативних положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану».

За результатами здійсненого аналізування, вважаємо за необхідне відновлення роботи державних кадастрових реєстраторів Головного управління Держгеокадастру у Донецькій області з включенням їх до переліку державних кадастрових реєстраторів, які в умовах воєнного стану здійснюють визначені Законом України «Про Державний земельний кадастр» повноваження, який затверджується Держгеокадастром за погодженням з Мінагрополітики відповідно до підпункту 1 пункту 2 Постанови, та розглянути можливість підключення державних кадастрових реєстраторів з інших територіальних органів Держгеокадастру, які вже включені Держгеокадастром до вказаного переліку, для виконання вимог частини шістнадцятої статті 21 Закону України «Про Державний земельний кадастр» з метою забезпечення реєстрації земельних ділянок та інших адміністративних послуг щодо земельних ділянок, розташованих на підконтрольній українській владі території Донецької області.

6. Розроблено пропозицій щодо впорядкування питань демонтажу, переміщення чи у разі необхідності подальшого використання для потреб оборони та передачі військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд тимчасового чи постійного розташування Збройним Силам, а саме:

пропозиція до Кабінету Міністрів України делегувати райдержадміністраціям Донецької області окремі повноваження щодо здійснення викупу земельних ділянок сільськогосподарського призначення, на яких розміщено інженерні споруди, із власності фізичних осіб на територіях відповідних районів Донецької області за межами населених пунктів, шляхом укладення договорів купівлі-продажу або міни земельних ділянок.

Розроблені під час виконання магістерської роботи пропозиції щодо розвитку механізмів управління державним майном передані на розгляд керівництва управління земельних відносин та цифрової трансформації департаменту агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко А. О. Характеристика та класифікація механізмів формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 17. С. 83–90.
2. Верховна Рада визначила особливості діяльності Уряду України в умовах воєнного стану / Інформаційне управління Верховної Ради України. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України*. 30 бер. 2022 р. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221097.html> (дата звернення: 19.07.2022).
3. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 01.10.2022).
4. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. URL: <https://land.gov.ua/> (дата звернення: 21.10.2022).
5. Державний реєстр речових прав на нерухоме майно. URL: <https://nais.gov.ua/p/derjavniy-reestr-rechovih-prav-na-neruhome-mayno> (дата звернення: 21.10.2022).
6. Децентралізація влади в Україні: оцінювання результатів формування та розвитку самодостатніх громад : монографія / за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, І. А. Чикаренко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. 292 с.
7. Децентралізація дає можливості : офіц. сайт. нац. проєкту. URL: <http://decentralization.gov.ua/> (дата звернення: 21.09.2022).
8. Деякі питання ведення та функціонування Державного земельного кадастру в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 р. № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.07.2022).
9. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від

11.03.2022 р. № 252 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.08.2022)

10. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку : навч. посіб. / авт. кол. : В. Мамонова, Н. Балдич, Н. Гринчук та ін. ; Центр громадської експертизи ; Проект «Місцевий економічний розвиток міст України». Київ : МЕРМ, 2013. 176 с.

11. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 03.07.2022).

12. Земельні питання під час дії воєнного стану - роз'яснення для громад. Децентралізація дає можливості : веб-сайт. 25.10.2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15668> (дата звернення: 10.11.2022).

13. Кашталян Т. М., Помазана-Пономаренко А. Л. Особливості функціонування механізмів державного регулювання земельних відносин у контексті забезпечення національної безпеки. Публічне управління та митне адміністрування. 2019. № 2. С. 50–52. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-2-50-54>.

14. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр#Text> (дата звернення: 03.09.2022).

15. Малоокій В. А. Нормативно правове забезпечення управління земельними ресурсами територіальних громад в Україні. *Держава та регіони*. 2020. № 1 (68). Серія «Державне управління». С. 255–260. DOI : <https://doi.org/10.32840/1813-3401-2019-4-40>.

16. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 21.10.2022).

17. Мірошниченко А.М., Марусенко Р.І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. К. : Правова єдність, 2009. 496 с

18. Муравська Н. Державне регулювання земельних відносин в умовах

воєнного стану. *Юрист і закон*. 2022. № 19. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015736 (дата звернення: 21.09.2022).

19. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 03.08.2022).

20. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 62/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 25.09.2022).

21. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17.11.2009 р. № 1559-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text> (дата звернення: 10.07.2022).

22. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель : Закон України від 19.10.2022 р. № 2698-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2698-20#Text> (дата звернення: 10.07.2022).

23. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 12.05.2022 р. № 2247-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text> (дата звернення: 10.07.2022).

24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 р. № 2145-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t222145> (дата звернення: 10.07.2022).

25. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 10.07.2022).

26. Про Державний земельний кадастр : Закону України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (дата звернення: 10.07.2022).

27. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 2003-06-19 (редакція від 2015-12-23 № 963-IV). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/962-15>.

28. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 21.09.2022).

29. Про доступ до публічної інформації (зі змінами) : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 11.09.2022).

30. Про електронні довірчі послуги : Закон України 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 11.10.2022).

31. Про забезпечення життєздатності територіальних громад. Голос України. 05.04.2022. URL: <http://www.golos.com.ua/article/358271> (дата звернення: 20.07.2022).

32. Про запобігання корупції (зі змінами) : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 11.11.2022).

33. Про засади державної регіональної політики : закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 13.10.2022).

34. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності (зі змінами) : Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15> (дата звернення: 10.08.2022).

35. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на

2021-2027 роки : Постанова Кабінету міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.08.2022).

36. Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації : наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 р. № 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16/ed20190212#n188> (дата звернення: 28.08.2022).

37. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру, затвердженого : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.07.2022).

38. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.10.2022).

39. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2021 р. № 590 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#n9> (дата звернення: 18.10.2022).

40. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни (зі змінами): Закон України від 03.03.2022 р. № 2115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20> (дата звернення: 15.10.2022).

41. Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації : Постанова Кабінету

Міністрів України від 26.03.2022 р. № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-п#Text> (дата звернення: 15.10.2022).

42. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text> (дата звернення: 11.07.2022).

43. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-вр> (дата звернення: 11.07.2022).

44. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20> (дата звернення: 11.10.2022).

45. Про оренду державного та комунального майна (зі змінами) : Закон України від 03.10.2019 р. № 157-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20> (дата звернення: 02.10.2022).

46. Про особливості оренди державного та комунального майна у період воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 трав. 2022 р. № 634. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-osoblivosti-orendi-derzhavnogo-ta-komunalnogo-majna-u-period-voyennogo-stanu-634-270522> (дата звернення: 11.09.2022).

47. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text> (дата звернення: 21.07.2022).

48. Про оцінку земель : Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/962-15> (дата звернення: 11.09.2022)..

49. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 18.09.2022).

50. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) : Закон України від 27.06.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/899-15> (дата звернення: 18.09.2022).

51. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 21.07.2022).

52. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вер. 2019 р. № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 25.08.2022).

53. Стратегія розвитку Донецької області на період до 2027 року. URL: <https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/strategy/strategiy2027/2020/20.03.2020/Strategy-2027.pdf> (дата звернення: 21.10.2022).

54. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія ; за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, Ю. П. Шарова. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. 278 с.

55. Цілі сталого розвитку що треба знати органам місцевого самоврядування / United Cities and Local Governments ; пер. укр. мовою за підтримки UNDP та GEF. UCLG, 2018. 24 с. URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/human_development/sdgs-local-governments.html.

56. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 21.09.2022).

57. Халімон П. В. Особливості державного регулювання земельних відносин в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1734> (дата звернення: 21.09.2022).

58. Яцковський С., Брик Я. Індикатори успішності та їх інструменти в системі управління місцевими громадами. Український інститут майбутнього, 2020. 116 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/610/indykatory_cmprsd_.pdf.